

RISSARRA

Revista d'ensenyament de les Illes · abril-maig-juny 2014 · núm.145

*Llull,
figura intemporal
del nostre país*

Sindicat de Treballadores i Treballadors Intersindical de les Illes Balears **TEI**

PISSARRA

Revista periòdica d'informació
de l'ensenyament
de les Illes Balears

EDITA:

STEI
INTERSINDICAL

Sindicat de Treballadores i
Treballadors Intersindical de
les Illes Balears

Carrer Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00
Fax. 971 90 35 35
Pàg. Web: www.stei-i.org
E-mail:
mallorca@stei-i.org
llevant@stei-i.org
inca@stei-i.org
menorca@stei-i.org
eivissa@stei-i.org

CONSELL DE DIRECCIÓ I REDACCIÓ:

Francesc Xavier Alomar Novila
Gabriel Caldentey Ramos
Maria Camps Sintes
Francesc Cardona Natta
M. Antònia Font Gelabert
Tomàs Martínez Miró
Joana Tur Planells

COORDINACIÓ:

Montserrat Nadal

S'agraeix la col·laboració de les
autores i dels autors dels
articles.

MAQUETACIÓ, COMPOSICIÓ I IMPRESSIÓ:

Toni Martínez

Escola de Formació i
Mitjans Didàctics.
C/ Marià Canals, 13
07005 Palma
Tel. 971 91 00 60

PUBLICITAT:

Jaume Ferran, 58
07004 Palma
Tel. 971 90 16 00

DISSENY DE LA PORTADA:

Toni Martínez

FOTOS:

Pere Polo
Internet
Arxiu STEI
David Pla Picazo

Els articles publicats en aquesta
revista expressen únicament
l'opinió de les seves autores i dels
seus autors.

Dipòsit Legal: PM 533/77
ISSN: 1133-052X

ÍNDEX

4 EDITORIAL

5 APROXIMACIÓ A LA FIGURA DE RAMON LLULL DES
D'UNA ÒPTICA ACTUAL

6-7 PER QUÈ RAMON LLULL ÉS UN DE NOSALTRES?
QUÈ ENS POT INTERESSAR AVUI DE LA SEVA
FIGURA HISTÒRICA?

MONTSERRAT NADAL

8-9 RAMON LLULL I LA MEDITERRÀNIA MEDIEVAL

MONTSERRAT NADAL

10-11 LES POETES MALLORQUINES DEL SEGLE XIX

ISABEL PEÑARRUBIA

12-14 DONES COETÀNIES, DONES ESCRIPTORES...
UNA PINZELLADA DE L'ÈPOCA MEDIEVAL

EUSÈBIA RAYÓ

15-16 RAMON LLULL: L'ART, LA PARAULA I L'ESPERIT
INTEMPORAL DEL PAÍS

MONTSERRAT NADAL

17-18 LES BEGUINES, DONES LLIURES A L'EDAT MITJANA

MONTSERRAT NADAL

19-21 ITINERARIS LUL·LIANS

22-25 L'ORALITAT A LES AULES: PARLAR PER APRENDRE

DAVID PLA PICAZO

26-27 EDUCACIÓ EN MITJANS A LES AULES. ALUMNAT I
TELEVISIÓ

SEBASTIÀ LLODRÀ OLIVER

28-30 PERSISTÈNCIA DEL CURRÍCULUM OCULT EN LA
PRECARITZACIÓ DEL TREBALL DOCENT

ISABEL CARRILLO

31 L'STEI DU LES SEVES REIVINDICACIONS
EDUCATIVES AL FÒRUM SOCIAL MUNDIAL

STEI INTERSINDICAL

32-33 DAVANT LA REPRESSIÓ: ORGANITZACIÓ I
SOLIDARITAT!

VICENT MAURI

34-35 PROTESTES ANTIDEMOCRÀTIQUES I SEDICIÓ
COLPISTA A VENEÇUELA

MARCOS ROITMAN

36-38 PARLAM AMB EN PERE POLO, SOBRE EL
CONFLICTE QUE VIU EL MÓN EDUCATIU...

SECRETARIA ENSENYAMENT PÚBLIC STEI

39 EN MEMÒRIA DE SEBASTIÀ SERRA

LLIBRES

EDITORIAL

Hem acabat un curs escolar que podríem qualificar de moltes maneres: especial, dur, combatiu, intens, revoltat, participatiu, esgotador, decebedor... Cadascú hi podrà trobar el qualificatiu que més s'adeqüi a la manera com l'ha viscut i, sobretot, patit. Aquest no ha estat, sobretot, un curs normal, perquè des de la Conselleria d'Educació s'ha volgut dinamitar tot el que s'havia fet durant trenta anys de cursos normals.

Deu mesos que han vengut marcats per la convocatòria de vaga indefinida que l'assemblea d'afiliats de l'STEI va decidir convocar el passat 2 de setembre, que ens va dur a sostenir una mobilització molt intensa al llarg de tres setmanes, en les quals comptàrem amb el suport de tota la comunitat educativa. Les reivindicacions dels comitès de vaga ben aviat foren compartides per una immensa majoria de persones, que ompliren els carrers de les illes el passat 29 de setembre reclamant de la Conselleria d'Educació i del Govern de José Ramón Bauzá diàleg i recerca del consens amb la comunitat escolar.

Un diàleg que no va tenir lloc per part dels responsables de la Conselleria durant les negociacions amb els comitès de vaga: la seva estratègia, tal com es desenvoluparen les diferents reunions, va ser negar qualsevol acord de millora de les condicions sociolaborals del professorat si aquest no anava lligat a l'establiment d'un calendari d'implantació del TIL.

Una actitud enrocada, prepotent, cínica i superba, de menyspreu absolut envers el sector educatiu i els seus representants, que el president Bauzá i la consellera Camps han mantingut al llarg de tot el curs: ni la suspensió de la vaga indefinida, ni les contínues peticions de diàleg per part dels comitès de vaga i dels sindicats, ni les nombroses mobilitzacions, ni els informes de les associacions de directors en què es posava de manifest els greus efectes que tenia sobre els alumnes la implantació invasiva del TIL, ni la vaga de fam d'un company al llarg de 40 dies, han pogut aconseguir que el màxim responsable del Govern de les Illes Balears hagi tengut un mínim gest de dignitat, i s'hagi volgut asseure amb els docents per a començar a desencallar el conflicte.

Des de l'STEI som molt conscients del cansament que tot plegat ens ha provocat, però no podem defallir. L'estratègia de la Conselleria ha estat, al llarg de tot el curs, pegar fort en aquell punt que més mal els ha fet: la nostra unitat. Ells juguen a dividir, a crear crispació entre nosaltres mateixos, a obrir expedients sense cap tipus de rigor, a fer que el malestar i l'enuig exploti dins els centres docents, a passar la pilota de la seva nefasta gestió de tot aquest desgavell als equips directius, a les comissions pedagògiques i als claustres de professors, a fer llistes negres amb aquelles persones que voten en contra de l'aprovació dels seus decrets miserables, entre moltes altres malifetes.

Caldrà veure quin és l'escenari que es dibuixa més enllà de les reunions que s'han mantingut en l'àmbit de la Mesa

Sectorial d'Educació, i si hi ha una veritable voluntat de posar damunt la taula millores reals per al professorat i el sistema educatiu en una negociació efectiva. Només el temps i els fets confirmaran la veracitat d'allò que, ara per ara, és una hipòtesi de futur.

La lluita serà llarga, i el combat continua, no té aturall. Passam pàgina d'aquest curs que acaba, però tenim la sensació que el final és obert, que el proper curs serà igual d'intens com aquest o fins i tot més, però estam decidits a lliurar la batalla en defensa d'una escola pública, laica i en català, sense TIL ni retallades. Aquest és el nostre model, i creim en ell fins a les darreres conseqüències, fins arribar on calgui.

Feim arribar de part nostra a tots els docents l'agraïment més sincer per la feina feta en un context de retallades i de menyspreu per part de l'Administració tan dur, per la mobilització constant en contra de les polítiques lingüístiques i educatives del president Bauzá en contra del nostre sistema educatiu. Gràcies per la vostra dignitat i la vostra extrema professionalitat davant els atacs rebuts per part dels representants de l'Administració o del Parlament, per la vostra fermesa davant les denúncies sense cap fonament de grupuscles que representen una minoria de gent que odia la nostra llengua i el nostre país. Ens teniu devora per tot allò que calgui. Ni una passa enrere, la lluita continua!

Sebastià Serra, en el record

No deixam de fer esment, des de l'editorial de la nostra publicació, de la profunda pèrdua que hem patit amb la mort del company Sebastià Serra, que ens deixà de forma sobtada el passat 18 de maig. Des d'aquestes pàgines, ens afegim al record d'una bona persona, d'un excel·lent company en tantes lluites per un món més just, d'un home exquisit en les formes, de discurs contundent i reivindicatiu però, a l'hora, amable i convincent.

En Sebastià ha estat una peça clau en l'obertura de l'STEI cap a altres sectors del món laboral i professional, ja que ell va ser el forjador d'una organització veritablement intersindical, que pogués tenir implantació a àmbits com la sanitat o la funció pública. El seu coratge, la seva constància, el seu immens esperit de diàleg i de consens, sense cap dubte, varen fer que la feina fos molt més fàcil.

Guardam el record del seu somriure, d'un saber estar i d'un bon humor que ben aviat es contagiava, de moltes estones de conversa distesa i d'interès pels petits detalls que, al cap i a la fi, omplen les nostres vides. D'en Sebastià Serra hem après que es pot ser un molt bon sindicalista sense haver d'alçar la veu, sense estridències ni pujades de to impulsives, sense faltar mai al respecte a ningú. Més aviat, des del debat assenyat, les bones formes i un somriure a la cara que, molt sovint, és la millor carta de presentació. Sempre present en el nostre record, Sebastià, no t'oblidarem mai.

Aproximació a la figura de Ramon Llull des d'una òptica actual

A principis de l'any 2012, les principals institucions lul·lianes d'arreu del món, convocades pel Bisbat de Mallorca, donaven el "sus" a la commemoració del VII Centenari de la mort de Ramon Llull. Unes quinze entitats en total, 7 d'arreu del món, 4 del Principat de Catalunya i 4 de les Illes Balears; amb la voluntat de reflectir la projecció universal de Ramon Llull, un gran actiu patrimonial del país, un català de Mallorca.

L'STEI s'ha volgut sumar a aquest esdeveniment aportant el seu petit gra d'arena amb l'organització d'unes jornades que tenien la voluntat de reactualitzar la figura de Llull en algun dels aspectes en què es treballa i s'estudia dins l'ensenyament no universitari. Varen tenir lloc els dies 13, 14 i 15 de febrer; i dia 15 i 22 de març. Unes jornades que han comptat amb més de vuitanta persones inscrites. Una aproximació per a descobrir nous aspectes del gran pensador i per acostar aquest mallorquí universal als alumnes del segle XXI. Conèixer els seus aspectes més humans i acostar-lo a la contemporaneïtat. Una figura calidoscòpica com Ramon Llull permet ser coneguda des de totes les àrees del coneixement que es treballen a les escoles i als

instituts. Des de la filosofia 6-18, fins a la llengua i la literatura, passant per la música, les ciències, la matemàtica, la geografia, i molts altres camps del saber.

Aquestes jornades han estat un acte de catalanitat pel personatge que les protagonitza: Ramon Llull. Una figura que ara reactualitzam, ens acostam al segle XXI i l'acostam als nostres joves, per ser qui és i perquè és el nostre patrimoni cultural i és responsabilitat nostra cuidar-lo, fer-lo conèixer i valorar-lo. ■

Per què Ramon Llull és un de nosaltres?

Què ens pot interessar avui de la seva figura històrica?

Montserrat Nadal,
Coordinador de Pissarra

Amb motiu de l'efemèride de Llull, nombroses institucions i entitats de les illes ja han començat a "escalfar motors" amb la vista posada en celebrar com cal un aniversari tan assenyalat. Però qui va ser Ramon Llull? Què hem après sobre la figura del beat? I, sobretot, quines coses que ens han dit sobre ell hauríem de "desaprendre" o revisar? Aquestes i moltes altres preguntes planteja el primer conferenciant.

La conferència inaugural de les Jornades va anar a càrrec d'Albert Soler, doctor en filologia catalana, professor de la Universitat de Barcelona, especialista en la literatura catalana del segle XIII. Començà el seu discurs fent referència a la necessitat de la gran quantitat de coses que hem de "desaprendre" d'allò que fins ara havíem après sobre Llull. Tot seguit, enumerà totes aquestes qüestions.

Molts de nosaltres crèiem que Ramon Llull va ser un frare, i com a tal l'hem vist representat a moltes escultures i quadres, tal com es pot veure a l'estàtua que hi ha al Passeig Marítim, o a La Real, o a La Sapiència. Això és fals: Llull va ser un laic, una persona que al llarg de la seva vida mai va poder dur a terme estudis eclesiàstics, com feien els clergues i els sacerdots de l'Edat Mitja. En un moment donat de la seva vida, però, passa per una fortíssima experiència de conversió que el du a prendre l'hàbit de penitent, i a orientar els cinc sentits de la seva existència a la recerca d'un ideal.

Ramon Llull posarà totes les eines que té al seu abast per a dur endavant la tasca a la qual vol servir durant la resta de la seva vida: convertir els infidels i els incrèduls; escriure el millor llibre del món; i anar a visitar reis, prínceps i papes per convèncer-los de la fundació d'escoles per a missioners. Cap entrebanc, ni cap límit

podran aturar l'empenta de la voluntat caparruda i obstinada d'un servent devot de Déu que ha trobat, després d'anys de dubtes i desencís, el seu objectiu vital, l'oasi desitjat del seu projecte com a persona.

Llull representa, en el context de la seva època, el desig, encara molt tendre, d'aquells laics que tenien inquietuds espirituals i, per què no dir-ho també, intel·lectuals. Són persones que desitgen poder tenir accés a uns sabers que aleshores estaven només reservats als clergues, creients que volen ser protagonistes de la seva vida espiritual. Un plantejament del tot nou, atrevit, entusiasta, revolucionari si em permeteu l'adjectiu, profundament evangèlic, que trastoca per complet la rígida estructura del món cultural i teològic de l'Edat Mitja. Segons Soler, aquest plantejament havia començat cent anys enrere, a finals del segle XII, amb la figura de Sant Francesc, amb un grup de seguidors que volen ser protagonistes de la seva vida espiritual.

Per poder servir aquest ideal, Llull, a qui se li han tancat les portes de la universitat, es convertirà en un home autodidacte, que és capaç de comprar un esclau moro perquè li ensenyi l'àrab, per exemple. I a força de feina i d'afany de superació, arribarà a crear un sistema de pensament únic, exclusiu, autònom i sorprenent, per a demostrar les veritats de la seva fe. Ell, que és un laic sense estudis a cap universitat de l'entorn cultural de la Mediterrània, escriurà un total de 260 obres.

Un altre dels tòpics més estesos que hem de deslligar de la figura de Ramon Llull és que fos un boig il·luminat; ja

que ens trobam amb una persona realista i prudent, amb una gran capacitat a l'hora de dissenyar una estratègia que fes creïble el seu projecte. Llull es crea la imatge d'un boig genial, d'una persona que fa accions provocatives i que juga a fabricar-se una llegenda; tot amb l'objectiu de donar solidesa a la seva màxima vital: servir Déu fins a les darreres conseqüències, si cal fins al punt de donar la pròpia vida.

Ramon Llull és present a la història d'Europa des del segle XIII, i les seves obres s'han traduït a moltes llengües, entre les quals trobam el rus i el polonès. És una de les personalitats més influents de la nostra cultura, una figura senyera d'un patrimoni cultural vast i ric que hem de valorar i donar a

conèixer a les generacions futures de les nostres illes, un creient entusiasta de la seva fe i amb una voluntat missionera fora de qualsevol límit.

Albert Soler parlà també de la importància de Llull com a punta de llança d'una llarga cadena de laics que, al llarg de la història, han fet un esforç per emancipar-se intel·lectualment. Aquest tret tan trencador de Llull té molt a veure amb el nostre ADN cultural, amb el desig d'articular un saber que fos accessible als laics, si cal fent-se el boig... Aquesta nova visió el fa més atractiu, molt més interessant que un senyor pesat i avorrit que viu a les esglésies.

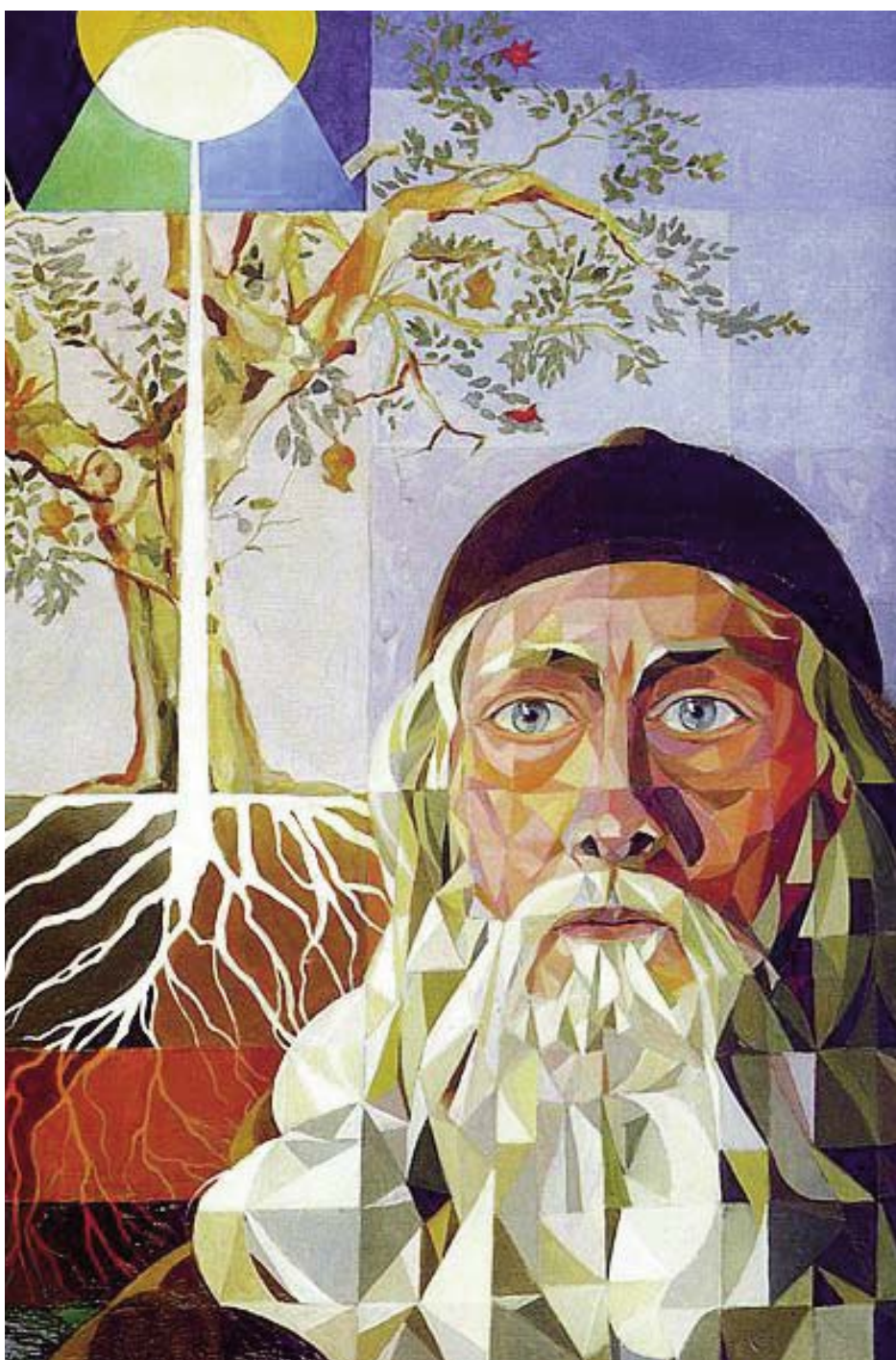
El conferenciant parlà de la necessitat d'una visió de Llull posada al dia i que, malgrat ser un personatge del segle

XIII, ens era del tot contemporani; que la seva fe era molt sincera, i que les creences són el motor de la seva vida. En aquest aspecte, és un home profundament medieval. Llull es pot considerar el precursor de la informàtica, una persona capaç de construir una màquina de pensar que ha empapat tota la història del pensament d'ençà de la seva creació.

Llull no ha deixat de generar estudis i interès per la seva figura i la seva obra al llarg dels darrers segles, amb estudiosos estrangers com Bonner o Pringmill, amb investigadors a Sicília, Sao Paulo, o Freiburg. Encara es presenten a La Sorbona tesis i investigacions sobre el seu llegat. Un element essencial del nostre patrimoni lingüístic i cultural que no hem de deixar de valorar mai. ■

Ramon Llull i la Mediterrània medieval

Montserrat Nadal,
Coordinador de Pissarra

Maribel Ripoll, doctora en filologia catalana, coordinadora de la Càtedra Ramon Llull i professora a la Universitat de les Illes Balears, va ser la ponent de la segona conferència. La intenció de la seva xerrada era, entre d'altres aspectes, contextualitzar la figura de Llull en el món mediterrani, fer un passeig per la Mediterrània tot seguint un context cronològic, treure la por que molta gent té a Llull per, amb una paraula, fer-lo més accessible.

Ripoll proposà als assistents fer “un viatge mediterrani”, ja que dins aquest espai geogràfic Llull, per una banda, havia generat pensament i acció; per l'altre, era l'indret en què s'havien nodrit tant la cosmovisió grega com les fonts escolàstiques, àrabs i jueves; i en darrer terme, perquè era el bressol on varen néixer les tres religions monoteïstes.

La ponent posà molt d'èmfasi a l'hora d'explicar allò que Llull va ser, i es referí a tres aspectes de la seva persona, amb gran rotunditat:

- Llull va ser un servent devot de Déu, a aquest objectiu hi dedicà la seva vida, després de la seva conversió.
- Llull va ser, també, un gran pensador de l'Occident europeu.
- Llull va ser un català de Mallorca.

Amb la mateixa certesa i claredat, Ripoll exposà als assistents allò que Llull no va ser:

- Llull no va ser mai cap foll alquimista. De fet, rebutjà sempre l'alquímia perquè aquesta era contrària a la creació divina.
- Llull no va ser mai tampoc un boig que perseguia dames a cavall, per dins les esglésies; com algunes llegendes ens han volgut fer creure.
- Llull no va ser mai un heretge, com afirmava l'inquisidor Eimeric.

Maribel Ripoll cità les fonts que ens permeten saber i contrastar tot això que fins ara s'ha dit sobre ell, entre les quals cità la *Vita Coetània*, que va dictar l'any 1311 a Vauvert a uns seguidors seus; algunes referències concretes que apareixen a diverses obres seves, com en el *Blaquerna*; els documents notarials; el *Breviculum*, que és com una mena de "primer còmic de la història", en què es pot veure l'evolució del personatge al llarg del seu itinerari biogràfic; o pel seu testimoni directe a poemes com el "Desconhort". La ponent es referí també a algunes fonts indirectes que ens aporten, també, una informació molt valuosa: com el seu testament, o el *Diplo-matari*, que és un recull de documents notarials.

Sabem del cert que, abans de la seva conversió, Ramon Llull era un home casat, amb dos fills, conseller de la Casa Reial de Mallorca, del futur rei Jaume III, trobador d'amor "vil i fatu". Un cop s'ha produït la seva conversió, tota la vida de Llull fa un tomb inesperat que, des d'aleshores, servirà de manera íntegra tres objectius:

convertir infidels i incrèduls; escriure el millor llibre per tal de refutar els errors dels infidels; i visitar reis, papes i prínceps per convèncer-los de la necessitat de fundar escoles per a missioners.

Els inicis del projecte de Llull varen ser dramàtics, ja que no tenia ciència, ni sabia gramàtica. I la seva intenció era, ni més ni menys, escriure el millor llibre del món, que no és poca cosa. Per aquest motiu, Llull es lliura sense descans ni defalliment a nou anys de formació, en els quals aprèn la llengua àrab amb un esclau moro seu. D'aquesta primera etapa en són fruit la *Lògica d'Algatzell*, i el *Llibre de contemplació en Déu*, una obra prèvia a la il·luminació de Randa però en la qual ja hi veiem de manera condensada tot allò que Llull escriurà més endavant.

Després de la meditació i de la posterior il·luminació al puig de Randa, Llull comença una gira que el durà per molts indrets de la Mediterrània, amb anades a Montpeller, amb tornades a Mallorca amb motiu de la fundació del Monestir de Miramar, amb un viatge a Roma que acabà en fracàs a causa de la mort del Papa Honori IV, o amb unes

classes que fa a la Sorbona a París en què dóna a conèixer la seva *Art*, que gairebé ningú no entén.

Els fracassos que va patint, lluny de desanimar-lo i de fer-lo tornar enrere, l'animen encara més a tirar endavant el seu gran projecte. L'any 1290 és a Montpeller, un moment de la seva vida en què simplifica la seva *Art*, que tan poc seguiment ha tengut a la Sorbona, i obté el permís del General dels franciscans perquè ensenyi el seu mètode als convents d'Itàlia. El 1292 és novament a Roma, i dedica al Papa Nicolau IV la seva primera obra sobre la croada, en què podem observar un més que evident canvi de plans en la seva activitat missionera.

L'any 1293 el trobam a Gènova, una època en què pateix una crisi psicològica. Aquell mateix any és a Tunis, intentant posar en pràctica els seu sistema per convèncer els infidels. Pocs anys després és a Bugia, a Nàpols, a Barcelona i a Mallorca. Viatja per tota la ribera mediterrània i, després d'haver-se embarcat cap a Nàpols, en un naufragi, perd totes les obres que havia escrit durant el seu

captiveri a Bugia. Un cop arribat a Pisa, reescriu tot allò que s'havia fet malbé, amb una capacitat de feina i de productivitat fora mida. A les acaballes de la seva vida, veu com la seva obra és aprovada finalment per la Universitat de la Sorbona, i escriu dues de les seves darreres grans obres: la *Vita Coetània* i el *Phantasticus*.

Maribel Ripoll acabà la seva conferència fent referència a les principals conclusions que voldria que hom retingués del gran personatge que fou Ramon Llull:

- Va ser un personatge fidel a un ideal: servir Déu fins les darreres conseqüències.
- La Mediterrània és l'espai generador del seu pensament.
- La seva va ser una vida intensa, en constant moviment.
- És autor d'una obra vasta, inusual per a la seva època.

Comentà, també, que tota la bibliografia relacionada amb la figura i l'obra de Llull es troba en aquesta adreça del web: studialulliana.uib.cat ■

Les poetes mallorquines del segle XIX

Isabel Peñarrubia

Fou coetàniament al Romanticisme quan es forjà la identitat femenina domèstica i que justament s'oposava a l'ànima de jo i de llibertat romàntiques. Això sí, la reclusió de la dona dins de la llar fou idealitzada amb la formulació de "L'àngel de la llar". Precepte que devia complir tota dona que no volgués ser tractada de "mestressa" egoista, és a dir "degenerada". El patriarcat havia bastit un estereotip femení el qual naturalitzà i que abocava les dones a només servir l'home i la maternitat. Es tractava de la divisió i especialització de gèneres que consagrava una forta separació entre espai públic i espai privat. Hom havia de preservar aquell àngel, aquella eterna menor i viure tutoritzada pel pare o el marit i defensar-la dels riscos de l'espai públic.

Tanmateix el primer entrebanc era sempre la manca d'instrucció, ja que a la Mallorca del 1887 l'índex de dones que no sabien llegir era del 88,05 % enfront del 73,65 % dels homes. Malgrat

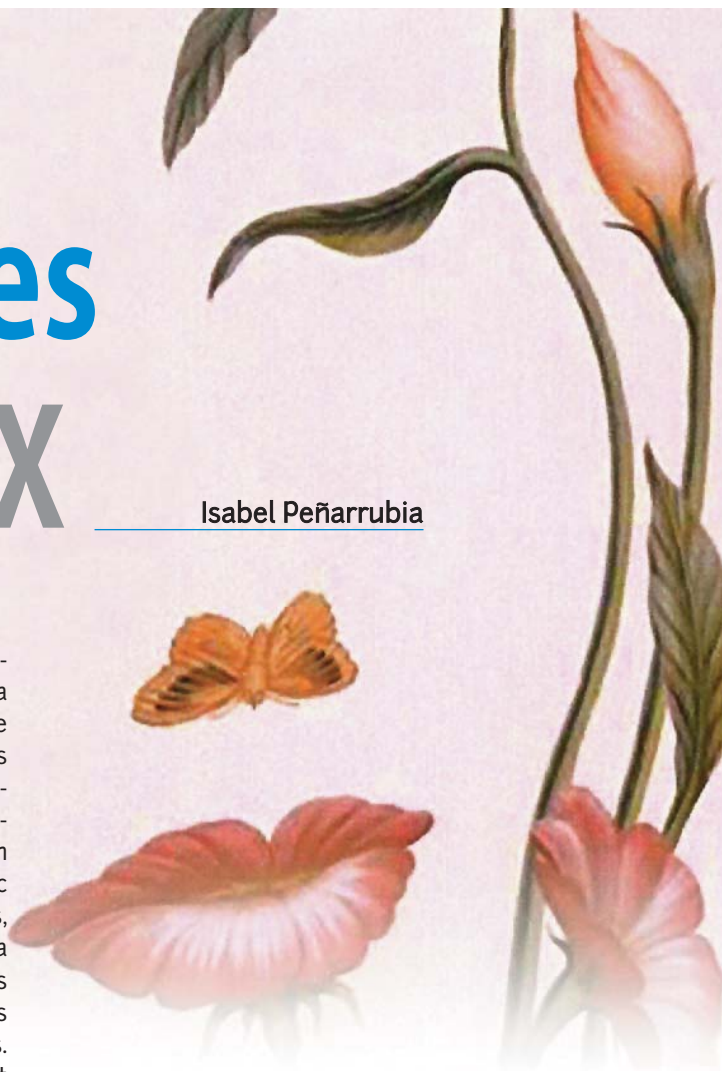
totes aquestes circumstàncies tan desfavorables per a elles, no deixa de sorprendre la contribució de les literates mallorquines al nostre Romanticisme que ben aviat esdevingué Renaixença. Són figures literàries encara poc conegudes o poc valorades, ja que sovint se'ls aplicà una mesura de qualitat molt més restrictiva que als seus companys masculins. Nosaltres hem comprovat que la seva obra no fou ni millor ni pitjor que la d'ells.¹

D'altra banda, un dels estigmes que els escriptors i crítics literaris atribuïen a la poesia femenina era el de recollir només la tendresa i el sentiment maternal, marginant la resta de la seva obra que tracta la reflexió filosòfica, l'essencialització de la natura, el romanç històric, el tema patriòtic, l'autobiografia o les vivències contextualitzades de la dona. Però davant aquell continent i contingut, de construcció masculina, ells adoptaven un posicionament contradictori i sempre marginador ja que lloaven les que s'adaptaven al codi de gènere, però alhora les marginaven

destacant la "senzillesa" dels versos femenins i llur manca de preparació acadèmica. Però sovint es dona la paradoxa que un poema pot desmentir allò que la pròpia autora ha "representat", per tal d'adaptar-se a l'imposat estereotip femení. Aquest seria el cas de Victòria Peña i d'altres poetes que, quan rimaven, confessaven el caràcter de realització personal i no de passatemps, -com era preceptiu,- que per a elles tingué l'escriptura. Perquè durant bona part dels dos segles passats, quan les dones componien versos, sortia la confessió autobiogràfica.

D'entre totes les art, el conreu de la literatura seria per ventura el més compati-

ble amb la situació d'aïllament i de manca d'estudis que patien les dones, era un ofici que es podia practicar a la llar. Tanmateix sorgeix l'interrogant: d'on traurien aquelles escriptores la formació necessària per a expressar allò que sentien? Totes eren de famílies burgeses que podien pagar estudis universitaris als fills però, mentre els seus germans partien a estudiar a la península, elles s'havien d'acontentar amb l'escolarització bàsica. Plausiblement la resposta seria que les escriptores des de petites eren grans lectores i s'intercanviaven poemes entre elles i amb alguns escriptors que les propiciaven.

¹ Per a més informació veure Isabel Peñarrubia "Marcel·lina Moragues i Ginart (Palma 1855-Inca 1923). Feminitat normativa i poesia" a *Randa* núm. 61, (2008), p. 123-151. "L'Ateneu Balear i la primera generació de poetesses" de l'autora i dins *Entre la ploma i la tribuna. Els orígens del primer feminisme a Mallorca, 1869-1890*. Barcelona 2006. Isabel Peñarrubia i Magdalena Alomar "De mi no en fan cas..." *Vindicació de les poetes mallorquines (1865-1936)*, Barcelona 2010.

Existí una tradició poètica femenina a l'illa que, -sense haver investigat períodes anteriors,- almenys la podríem arrancar de les poetes romàntiques mallorquines. Les de la primera generació,- Victòria Peña, Margalida Caimari i Manuela de los Herreros,- no hem trobat que citessin poesia anterior a elles elaborada per dones. Però, en canvi, sí que sabem que alguna d'elles, com Victòria Peña, tenien amistat amb d'altres escriptores del Principat. Pel que fa a les altres romàntiques mallorquines, si més no, a través de la seva participació jocfloralista i de les publicacions literàries, coneixien l'obra poètica d'altres dones catalanes. D'altra banda, les dues poetes romàntiques tardanes, Marcellina Moragues i Maria Ignàsia Cortés, hem documentat que coneixien la poesia de la generació anterior. També admiraven les místiques castellanques com Santa Teresa de Jesús, i s'inspiraven en alguns dels seus poemes. A més a més, Marcellina era una gran admiradora de la monja feminista Sor Juana Inés de la Cruz, nascuda a Mèxic al segle XVII, de qui publicà algun poema traduït al català. Tant elles com les més modernes, Emília Sureda i Maria Antònia Salvà, recopilaren i s'inspiraren en l'obra de les glossadores mallorquines.

Hem de reconèixer el pes de les cinc primeres poetes esmentades dins d'una societat com la palmesana, que el 1880 tenia devers 60.000 habitants. Perquè aquí només hem anomenat les més rellevants però, durant la segona meitat del segle XIX, hi hagué més escriptores que no han estat estudiades per no tenir prou obra publicada, per no haver estat premiades en certàmens o no haver assolit una qualitat remarcable. Així s'ha de

posar de relleu l'ambient socioeconòmic que possibilità el sorgiment d'aquella generació de literates i que, malgrat els grans entrebancs que trobaren, pogueren continuar la seva activitat. El fet és que ja des dels temps medievals existia, junt a la Mallorca rural, una dinàmica societat comercial i manufacturera. Secularment els comerciants tenien accés a societats i cultures diferents, la qual cosa els feia oberts a les influències i més plurals i avesats a la transacció i al pactisme. El dret foral català recollia la figura jurídica de la separació de béns entre cònjuges i la capacitat legal de la dona casada, condicionat per aquella societat i, en concret, per la necessitat de supervivència que tenia l'empresa comercial. Per tant, en cas d'òbit del marit, l'esposa es podia fer càrrec del negoci i tenia capacitat legal per a actuar. Ultra això, les poetesses que hem pogut documentar, veiem que nasqueren en llars d'alguns dels modernitzadors protagonistes de l'embranchida econòmica i cultural d'aquells anys. O per naixement o per matrimoni pertanyien a la burgesia liberal de Palma: comerciants, industrials i professions liberals.

Si reprenem els temes de les seves composicions, veiem que molts giren i ens informen sobre el món de les dones, dels seus treballs i dels condicionants de gènere que trobaren, assolint algunes la defensa pròpia i de tot el gènere davant atacs misògins. Les poetes cantaren uns determinats treballs adscrits a les dones però també la problemàtica de la dona de l'emigrant. I quan el subjecte era en tercera persona significativament sempre era femení, cercant-lo de vegades, com a bones romàntiques, en les heroïnes medievals.

La dona expressava amb la rima els seus sentiments. Era aquest un exercici d'introspecció que la duia al propi coneixement, però també feia de bàlsam davant la separació i la nostàlgia. A la part forana, tradicionalment, les al·lotes glosaven el goig i el mal d'amors. Algunes poetes, imitant la rima de les glossadores, saberen eludir l'estereotip femení vuitcentista de dona honesta que cantava la tendresa però mai la passió, i deixaren constància de les necessitats amoroses femenines. El nostre segle XX ja ha escoltat uns versos femenins molt més agosarats i innovadors. Són poemes amorosos de mirada urbana com els de Maria Verger i Cèlia Viñas.

També és rellevant el lloc que ocupa entre les poetesses la poesia patriòtica, des de les romàntiques que s'hi inseriren i s'identificaren amb la Renaixença catalana, com en les posteriors. D'entre les romàntiques destaquen les composicions de Victòria Peña, Margalida Caimari i Manuela de los Herreros, dedicades a lloar Mallorca. Les dues primeres també enalteixen i s'identifiquen amb Catalunya. Aquests

cants patriòtics tenen notes comuns a les que entonaren els altres escriptors renaixentistes. Les tres també glosaren i afirmaren la fidelitat a la pròpia llengua. Manuela de los Herreros, com és sabut, tingué contínues vacil·lacions entre l'estàndard i el dialectalisme. Nogensmenys, participà en els Jocs Florals del Principat, dels quals fou *adjunta forana* i usà en alguns poemes de to èpic, com "El mar", el registre literari.

Les romàntiques tardanes, Marcellina Moragues i Maria Ignàsia Cortés, tocaren el tema patriòtic de regust històric, com a "El pi dels Moncades" i "La Conquesta", respectivament. Entre les més contemporànies, Maria Antònia Salvà compongué himnes patriòtics i a la llengua catalana. Alguns dels mites nacionals com la Verge de Lluc i de Montserrat, el rei Jaume I i la Conquesta, la Beata Catalina Tomàs, etc, solen poblar les poesies de totes elles. I dediquen poemes a Ramon Llull, com a cappare de la llengua catalana, Victòria Peña, Margalida Caimari, Manuela de los Herreros i Maria Antònia Salvà. ■

Dones coetànies, dones escriptores...

una pinzellada de l'època medieval

Eusèbia Rayó

Al'Edat Mitjana, les dones escriptores solien presentar els seus escrits amb una disculpa, dient que els perdonessin la gosadia, que eren unes il·letrades, que eren unes pobres dones de poques llums.

Les dones que escrivien estaven sotmeses a un procés d'anorreament, literàriament parlant, que adoptava diverses formes:

Desautorització: dir que no podien crear, per tant el que escrivien havien de ser plagis o era escrit per un home, se'ls negava l'autoria i moltes vegades l'existència.

Deslegitimació: dir que el que escrivien no tenia qualitat.

Excepcionalitat: si alguna escriptora destacava, era un cas excepcional.

Poca difusió de la seva obra: pràcticament tenien prohibit fer pública la seva obra.

Malgrat aquest context desolador i opressiu, que era

universal, algunes dones es desferen de prejudicis i complexos i tengueren l'esma i la valentia d'estudiar, d'adquirir coneixements i cultura suficients com per a gosar escriure llibres i, sobre tot, mostrar-los. He volgut destacar-ne les següents:

A principis del S XI **Murasak Shikibu**, pseudònim d'una dama de la cort imperial japonesa. Autora de la primera gran novel·la de la literatura universal "Genji monogatari", "El relat de Genji". Valor literari, artístic i històric.

Devers Alemanya, **Hroswita**, considerada com la primera poetessa medieval germana. Va escriure poesia, textos èpics, llegendes i algunes

obres teatrals. Versada també en medicina, filosofia, aritmètica, música i astronomia, va ser la primera en afirmar que el sol era el centre del sistema planetari i que la terra hi girava en torn.

Dins un entorn cultural completament diferent, a Al Andalus, destaca, entre altres poetesses, la princesa **Wallada**. Dona independent, ensenyava a ca seva poesia i cant a les filles de les famílies de més prestigi i va obrir el seu saló als debats poètics i les recitacions, a la música culta i a les tertúlies filosòfiques. Els seus poemes parlen de sentiments i emocions però també de llibertat i d'independència.

A l'escola de medicina de Salern hi assistí com a estudiant i posteriorment com a professora **Tròtula**. Visqué del 1090 al 1160. Va escriure el llibre conegut com *Tròtula Major*, sobre obstetrícia i ginecologia, i un segon tractat *Tròtula Minor* sobre cura de la pell, higiene i cosmètica. La seva obra va ser copiada i impresa repetidament. Encara ara s'hi troben aspectes molt innovadors. Malgrat tot, als segles següents se li negà l'autoria, la capacitat mèdica i, fins i tot, el seu gènere.

La primera historiadora coneguda va ser **Anna Comnè**, princesa bizantina, nascuda el 1083. Autora de "L'Alexiada", la font més important de la història bizantina d'aquest període. A diferència de les seves coetànies, Anna, en presentar l'obra, afirma que té els coneixements i cultura necessaris per a ser historiadora.

Durant els segles XI fins al XIV va florir a Europa, el moviment de **les beguines**, dones que decidien viure fora del claustre, indepen-

dents del control masculí i del control eclesial.

Moltes vegades patiren persecucions. Per exemple **Margarida Porete** a França, contemporània de Ramon Llull i autora de *El mirall de les ànimes senzilles*, excepcional tractat de mística, fou cremada vida.

Entre els segles XII i XIII floreixen les **trobairitz d'Occitània**, que ofereixen una poesia espontània, sincera, atrevida, que usen per a expressar l'amor, la gelosia, el desig de seduir, fins i tot el desig físic envers l'home estimat. Les més conegudes són la comtessa de Dia, Garsenda de Provença, Azalais de Porcairagues, Castelloza...

En aquesta línia trobadoresca es conserva la **Cançó de Mallorques** de les primeries del segle XIV. Té l'originalitat i la gosadia de ser d'una dona que canta l'enyorament amorós no cap a un amant sinó, cosa extraordinària, cap al seu espòs. Es desconeix quina reina és l'autora, si Constança d'Aragó o Violant de Vilaragut, ambdues esposes del rei Jaume III, el Temerari.

Teresa d'Entença, nascuda el 1301, nora de Jaume II d'Aragó, va viure presencialment la campanya de Sardenya, de la qual enviava informes al seu sogre amb intel·ligència i dots d'observació.

Entre la constel·lació de dones místiques escriptores aparegudes a Europa a l'Edat Mitjana m'han semblat interessants:

Santa Brígida de Suècia, contemporània de Ramon Llull. A més d'una gran quantitat de cartes dirigides al Papa, al rei de Suècia, al rei de Xipre, a la reina de Nàpols, en les quals els solia renyar per les seves vides dissipades i els exhortava a dur una vida cristiana, ens ha deixat un llibre de *Revelacions* i el *Sermo Angelicus* productes de les seves visions.

Margery Kempe, anglesa, fou la primera en fer una autobiografia. No sabia llegir ni escriure. Dictava els seus escrits. Nasqué el 1373. Arran del part difícilíssim del seu primer fill, començà a tenir visions i experiències espirituals, i patí durant una temporada de desordre mental. Al seu llibre autobiogràfic *El llibre de Margery Kempe* té la valentia de descriure la seva malaltia. Hi relata les seves visions, la seva vida, els seus pelegrinatges.

En política és rellevant **Elionor d'Arbòria**, nascuda a Molins de Rei cap el 1340. Va ser jutgessa d'Arbòria (Sardenya). Ha quedat com a gran governant, heroïna i llibertadora de la seva terra. Va promulgar la *Carta de Logu*, un dels primers codis civils d'Europa, molt avançat al seu temps i que es mantengué vigent fins a la unificació d'Itàlia. Va ser la primera en promulgar lleis per a la protecció dels falcons.

Ja per acabar, no podem deixar d'esmentar la figura de **Cristine de Pisan** (1364-1430), d'importància extraordinària dins la literatura. És la

primera escriptora professional laica que viu dels ingressos que provenen de la seva obra.

Als 25 anys romangué òrfena, vídua, amb la família a càrrec i sense ingressos. En lloc de tornar-se a casar o ficar-se a un convent, decidí conservar la seva independència. Començà a fer de copista i poc a poc va anar introduint-se com a autora de poemes, cançons i balades i, posteriorment, com a autora de llibres. Va crear el seu propi obrador d'escriptura i, per això, es considerada com a precursora de totes les dones dedicades al món del llibre en totes les seves vessants.

A *L'epístola al déu d'Amors*, Cristine és la primera dona

en defensar el col·lectiu de dones de les insídies posades per escrit per un home i dels seus menyspreus. De les seves obres, potser la més important és *La ciutat de les dames*. En aquest volum apareixen tres personatges i el Dret, que aconsellen Cristine de bastir una ciutat que donaria aixopluc a les dames que no tenguessin ni defensor ni protecció. Bellament il·lustrat.

Als seus llibres hi podem trobar un esquema d'una societat nova, molt millor, la que podria ser, si la veu de les dones fos més escoltada. Opinava que la diferència entre els sexes no era innata, sinó adquirida. En ser educada, la dona serviria per a la ciència tant com un home. Intuí que, mentre els homes primitius caçaven o feien la guerra, les dones inventaven l'agricultura i les arts (cosa confirmada molts anys després per l'Antropologia). Defensava l'abstinència sexual de la dona i el rebuig de l'amor passió. D'aquesta manera les dones escaparien del poder que els homes consideraven tenir

sobre el seu cos i, sobretot, sobre la seva vida.

Del que he dit anteriorment podem extraure'n una sèrie de conclusions:

Sempre hi ha hagut dones dedicades a escriure. És de suposar que moltes de les que ho intentaren quedaren pel camí, aclaparades per les circumstàncies de la vida; moltes altres han estat senzillament ignorades o ridiculitzades, o bé directament censurades, esborrades del lloc que les corresponia dins el món de les lletres. Han conreat, a més, tots els gèneres literaris.

En general, les autores comparteixen les mateixes característiques:

- Provenen d'un entorn socioeconòmic alt o benestant: nobles, filles de burgesos...
- Han tengut accés a l'educació. Provenen de famílies amb inquietuds culturals, que no les han privat de formar-se, ans al contrari.
- Han pogut disposar de llibertat i de temps per a

desenvolupar el seu talent. (De fet, moltes són religioses, fadrines, vídues o si més no, no sotmeses a un espòs).

Moltes són innovadores i fins i tot transgressores.

- Personalment, crec que totes eren dones extraordinàriament intel·ligents i coratjoses, que saberen, o tengueren la sort, de poder aprofitar tant el talent que tenien, com les oportunitats i les desgràcies que se'ls presentaren.

Tant de bo totes les persones fóssim així.

BIBLIOGRAFIA:

- Alba, Víctor. HISTORIA SOCIAL DE LA MUJER. Plaza&Janés, S.A. Editores. Barcelona, 1974.
- Albertí, Elisenda. DAMES, REINES I ABADESSES. Divuit personalitats femenines a la Catalunya medieval. ALBERTÍ, EDITOR SL 2007. Barcelona, 2007.

- Álvarez, Maria Teresa. ELLAS MISMAS. La esfera de los libros S.L. Madrid, 2005.
- Bollmann, Stefan. LAS MUJERES QUE ESCRIBEN TAMBIÉN SON PELIGROSAS. Maeva Ediciones. Madrid, 2007.
- Cirlot, Victoria i Garí, Blanca. LA MIRADA INTERIOR. Escritoras místicas y visionarias en la Edad Media. El árbol del paraíso. Ediciones Siruela., Madrid, 2008.
- Diversos autor/es. GRANS BIOGRAFIES CATALANES. Edicions 62. Barcelona, 2005.
- Diversos autor/es. LA VOZ DEL SILENCIO I i II. Cristina Segura Graíño. Asociación cultural AL-MUDAYNA. Madrid, 1992 i 1993.
- Diversos autor/es. LAS SABIAS MUJERES: Educación, saber y autoría. (Siglos III-XVII). Edición de Maria del Mar Graña Cid. Asociación cultural AL-MUDAYNA. Madrid, 1994.
- Diversos autores/es. LAS SABIAS MUJERES II. (Siglos III-XVI). Homenaje a Lola Luna. Edición de Maria del Mar Graña Cid. Asociación cultural AL-MUDAYNA. Madrid, 1995.
- Lasala, Magdalena. WALLADA LA OMEYA. Ediciones Martínez Roca, S.A. Madrid, 2003.
- Latorre, Maria Lluïsa. DONES INVISIBLES. Carta Blanca. Viena Edicions. Barcelona, 2011.
- Undset, Sigrid. SANTA CATALINA DE SIENA. Ediciones Orbis S.A. Barcelona, 1983.
- VIQUIPÈDIA. ■

Ramon Llull: l'art, la paraula i l'esperit intemporal del país

Montserrat Nadal,
Coordinador de Pissarra

Pere Fullana, historiador i investigador, començà la seva intervenció dient que no parlaria del Llull convencional, que la llengua i la literatura no eren l'àmbit del seu estudi com a investigador i ponent. Més aviat es va referir a Llull com un referent en el marc del pensament, com un personatge que ha esdevingut una franquícia, una marca, un estil i un símbol.

La figura de Llull no es pot circumscriure únicament en la seva faceta de persona inquieta pel fet religiós, en la seva tasca d'escriptor o de pedagog; Fullana manifestà que "d'ell ens interessa tot el pack", o tot o res. Ja que es tracta d'un creador, d'un ésser fora de sèrie que cerca un mètode que ha de servir per a tot, d'un pensador que allò que vol és construir. Llull és un referent amb el qual molta gent es topa a l'hora de fer reflexions, mentre hom fa camí en la història del pensament universal, molt més enllà de l'àmbit estrictament casolà. Tenim la sensació que Llull "no s'acaba mai": és polièdric, és científic, és diplomàtic, és un personatge integral, que es troba

en la frontera de moltes novetats, és el preludi o l'avançada d'un temps nou; és, en definitiva, un veritable geni inspirador.

Primera etapa: "Entre la devoció i la confrontació" (Segles XIV i XV).

Es viu un primer moment en què Llull és un personatge heterodox, perseguit per la Inquisició, que es mostra molt crítica amb els incipients grups de lul·listes, però és també l'època en què es creen les primeres escoles lul·lianes a València, a Barcelona o a Randa, malgrat la persecució. Ens trobam amb un Llull incòmode, difícil d'encaixar, amb una ombra d'heterodòxia que plana permanentment per damunt d'ell, però que té una mica d'empara de part de la Corona d'Aragó.

Segona etapa: "Un referent singular, finalment difícil de digerir pel Despotisme Il·lustrat" (Del segle XVI al XVIII).

En aquests anys veim com la família franciscana viu un enfrontament intern que finalment guanyen els sectors més radicals, propers a les tesis de Llull, per

damunt dels anomenats "conventuals". És una època en la qual els seus seguidors compten amb el suport de la monarquia, un fet que explica la creació per part del cardenal Cisneros d'una càtedra de filosofia lul·liana a la Universitat d'Alcalá de Henares, que inicià la tradició d'un persistent lul·lisme en el "Segle d'Or" castellà.

Són també uns anys en què Llull desperta molt d'interès entre els seguidors del nou corrent de l'Humanisme, en què en el món mallorquí hi ha universitats lul·lianes i escoles de gramàtica, en què s'obren hospitals; un temps en el qual els jurats del Regne de Mallorca són uns

grans defensors de la seva obra. Però Llull es trobarà en la corda fluixa quan es produeixi l'adveniment del "Despotisme Il·lustrat", ja que no encaixa dins el model castellanitzador dels representants borbònics, i els elements del poder intenten eliminar-lo. Un fet que donarà lloc a aldarulls entre les classes populars entre defensors i detractors del pensador mallorquí.

Tercera etapa: "La creació del mite" (Segle XVIII - Primer terç del XIX).

En ella, tots aquells sectors que s'oposaven a la uniformització borbònica veuen en Llull el representant de la

singularitat que aspirava a crear amb el seu nou sistema, un element molt potent d'unitat i de resistència. És també un temps d'impuls missioner vinculat a les càtedres lul·lianes, com veim en el cas de Juníper Serra, un franciscà que se'n va de Mallorca a "convertir infidels".

En el segle XIX, es viu un canvi de calat a l'interior de l'Església: és l'època del liberalisme, en què el clergat perd propietats, capital i molts de recursos per al culte; són les primeres passes de la secularització. Llull es manté com un dels elements més valuosos del patrimoni del franciscanisme, malgrat que l'ordre visqué un cop molt dur amb la seva exclaustació.

Quarta etapa: "La recuperació de Ramon Llull" (1843-1874).

Al llarg d'aquests anys, tenim mostres de la represa de la presència de Llull a molts indrets. Per exemple, quan l'Ajuntament de Palma reprèn la seva festa, - que és una festivitat cívica-, i torna a treure el quadre del seu enterrament a la plaça, o la seva presència a la premsa de l'època. Llull està en el fil d'aquella gent crítica amb el carlisme i els sectors ultrareligiosos.

Cinquena etapa: "Ramon Llull en el marc de la modernitat" (1875-1915).

Al llarg d'aquests anys, Llull esdevé un símbol cívic i guanya presència en els carrers i a les esglésies. És el temps de la Renaixença, unes dates en les quals l'Ateneu Balear, l'any 1868, convoca un concurs per a erigir-li un monument, ja que el necessiten en el carrer, que ha esdevingut un nou espai, en què ja no hi ha sagrat ni profà.

És també un temps en què Llull encaixa molt bé dins la nova pietat romàntica, dins el discurs patriòtic, nacionalista i cultural d'una època d'aparició d'ateneus i de cercles burgesos. La figura del pensador mallorquí no és la d'un personatge menor, sinó el d'una figura que és un gran eix vertebrador, que genera consens, que enforteix amb molts arguments aquest nou teixit cultural i cívic, que fa de pont d'entesa entre els intel·lectuals reformistes i els intel·lectuals catòlics.

Sisena etapa: "L'ona expansiva del Vè centenari de la mort de Llull" (1915-1932).

Amb motiu del centenari de la seva mort, es duen a terme moltes accions que són un record del seu llegat, entre moltes altres: la recuperació de Miramar per iniciativa de l'Arxiduc, els nombrosos actes de la Societat Arqueològica Lul·liana, o l'edició de les seves obres. Bartomeu Ferrà és un dels intel·lectuals que més es dedicarà a la recuperació del patrimoni de Llull, l'interès que es mostra per a acabar la seva sepultura i fer-li un gran monument funerari; totes les energies del país reivindiquen novament la figura de Llull a qui incorporen a tots els actes, com a les fires i festes de

Palma, o als concursos de pintura.

Setena etapa: "Una lectura tradicionalista de Llull a l'ombra dels intel·lectuals franquistes" (1936-1959).

Amb l'adveniment de la Dictadura franquista, la balança es decanta a favor de la línia tradicionalista de Llull dins el marc del lul·lisme hispanista; per exemple, en el món catòlic es revifa l'interès per Llull dins el món de les universitats. A pesar dels intents del règim de Franco de mostrar només aquesta faceta de l'obra de Llull, molts de mestres de les Illes Balears, com Rosa Roig o Llorenç Capellà, conserven les tradicions que vinculen la figura del pensador mallorquí amb les activitats escolars acostumades, com les anades que es feien a Cura.

És també una època en la qual intel·lectuals com el P. Miquel Batllori alerten contra les manipulacions que es volen fer de Llull, en què el P. Rafel Ginard és un dels grans divulgadors del seu llegat, en què als anys 50 a l'Editorial Moll l'obra de Llull hi té una presència important, o quan a Cura s'obri el primer museu lul·lià.

Vuitena etapa: "La recuperació contemporània" (a partir dels anys seixanta).

Gràcies a la feina de moltes entitats, com l'Obra Cultural Balear, la Maioricensis Schola Lullistica, el Centre d'Estudis Teològics de Mallorca, la Universitat de les Illes Balears i moltes altres, la figura de Llull ha recuperat la musculatura cívica que en altre temps va tenir. El que cal ara és que no la perdi, assetjat pels atacs de grupuscles com la Fundació Círculo Balear, que pretenen que deixi de ser un símbol, un mite, un nexa d'unió de l'esperit del país, desvinculat de la cultura i de la nació catalana a la qual va pertànyer.

Pere Fullana acabà la seva intervenció resumint en dotze titulars breus els trets més característics del llegat del nostre gran personatge:

1. És el lllindar de la nostra història. La peça clau.
2. Ambaixador de pau i de diàleg. Amador del bé, desamador del mal.
3. Llull ens ajuda a mirar i entendre el passat.
4. Cal desamortitzar Llull; l'hem de desclericalitzar.
5. Llull defineix l'ideari del projecte de Catalunya.
6. Paraula oral, escrita i muda.
7. Ramon Llull reinfantà la Pàtria.
8. L'obra de Llull a més de patriòtica, és didàctica.
9. La seva Art rau en demostrar i persuadir.
10. El català més gran de la història.
11. Llull, una metàfora.
12. Aprenquem a animar el país a partir de la fantasia i la utopia lul·lianes. ■

Les beguines, dones lliures a l'edat mitjana

Montserrat Nadal,
Coordinador de Pissarra

Josep Amengual, doctor en Teologia i Història, i llicenciat en Història de l'Església, parlà, a la sessió del divendres dia 14 de març, sobre les beguines. El moviment de les beguines va ser una alternativa per a les dones burgeses de classe baixa i per a les de les capes més pobres de la societat, ja que les monges pertanyien a la classe dels senyors, pel fet d'haver de pagar una dot més que considerable en ingressar al convent. El beguinatge és una opció basada en la fe per a aquelles dones que volen decidir sobre la seva vida, perquè aquesta sigui autònoma tant del marit com de les regles monàstiques; representa un crit de llibertat de la dona enfront del món civil i de l'eclesiàstic.

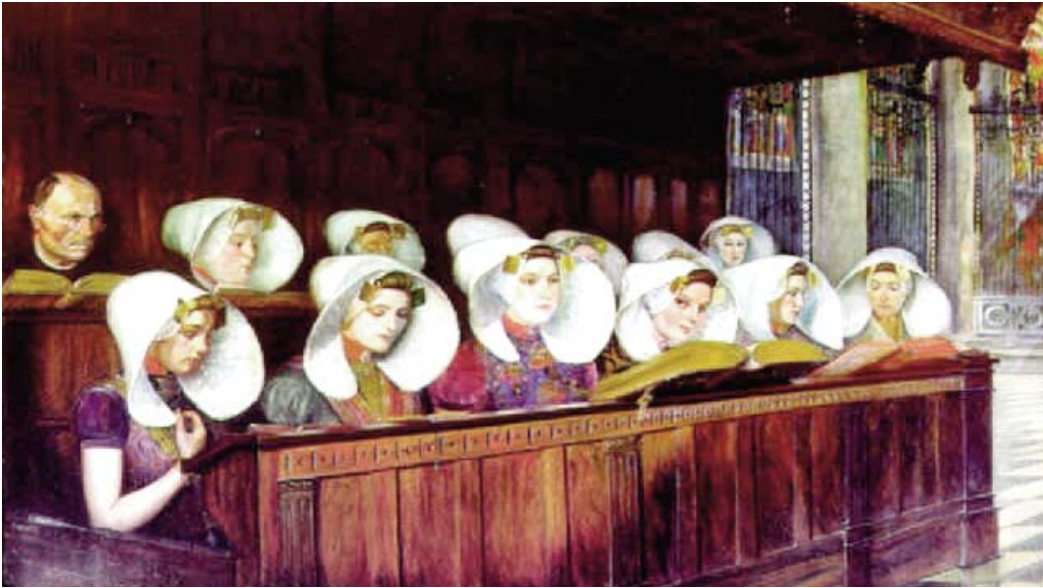
Amengual esmentà que la història dels primers segles del cristianisme a les Illes

Balears i a les Pitiüses va venir marcada pel domini de la implantació de les estructures eclesiàstiques i civils. Amb el pas dels temps, el catolicisme es despullà de la homogeneïtat i de l'ordre estàtic -que, per exemple, representaven els dominics-, i va aparèixer una nova espiritualitat molt més evangèlica.

Cal que no deixem de banda que les illes ocupen un lloc molt estratègic i privilegiat dins la Mediterrània, en un indret de confluència de moltes línies marítimes, envoltades d'un entorn cultural i religiós que bull amb l'aparició dels nous moviments: franciscanisme, pauperisme, catarisme, etc.

Hi ha qui diu que l'origen de la paraula "beguina" o "begard" el podem trobar, possiblement en el mot "beige", "beix", pel color de les vestes que duïen les persones que formaven part d'aquest moviment. Joan Coromines, en el seu *Diccionari Etimològic*, esmenta dues possibles hipòtesis: una situaria l'origen

del mot a partir de l'holandès *beggaert*, que vol dir "captaire"; i una segona tendria a veure amb el nom de Lambert Begh, qui l'any 1184 fundà a Lieja la primera comunitat de beguinatge de dones.

Els trets més destacats del moviment consistien en renunciar a viure dins el món, ja fos en l'àmbit matrimonial o el familiar, i a dur un estil de vida caracteritzat per la recerca interior, polaritzat en l'amor de Déu i l'assistència als pobres. A Mallorca els veim connectats des dels seus inicis amb el lul·lisme, i no és descabellat afirmar que Llull – una persona desencantada amb el Papa i amb els membres de la Cort i de les seves promeses - devia compartir molts punts en comú amb el moviment beguín.

Josep Amengual insistí una mica més a l'hora de concretar allò de més genuí del beguinatge, aspectes d'entre els quals destacà els següents:

- Vivien moguts per una forta inquietud evangèlica, amb el desig d'anar a allò bàsic, a les arrels, a la puresa, com una continuació del catarisme.

- Compartien la idea de la reforma de l'Església i de les seves institucions, com també pretenia Llull, a la recerca d'un món nou, molt més radical en el seguiment de Jesús.

- Volien que els laics i les laiques poguessin exercir el ministeri de la predicació, que fins llavors restava només a mans dels clergues.

- Eren seguidors del franciscanisme, un moviment present a la família del rei conqueridor de les nostres illes i que va gaudir de l'empara de la Corona d'Aragó. No oblidem que Sant Francesc va ser un burgès que va trencar amb el luxe de la seva família i que, posteriorment, es va lliurar a una vida itinerant i al servei dels pobres.

Aquest moviment tan alternatiu va ser fortament perseguit per part de l'Església oficial, i d'una manera especial pels dominics. Un frare francès, Bernat Gui, que va escriure un *Manual de l'inquisidor* parla de la secta dels beguins, dels quals diu que "tenen opinions errònies".

EL BEGUINISME A MALLORCA

És a la Ciutat de Mallorca on apareixen els primers beguins i beguines, marcats pel moviment del franciscanisme. En el seu testament, Ramon Llull va afavorir una comunitat de beguines, a les quals anomena com a "Dones de la Penitència", que s'havia format al voltant de Saurina de la Font. Amb els llegats que varen rebre de moltes herències, les comunitats laïcals ja existents s'anaven consolidant.

Tot i que va compartir molts trets amb el beguinatge, Llull no ho va ser mai per una sèrie de motius: va ser sempre crític però no emprà mai a les seves obres un to ofensiu contra bisbes i papes, com sí feren molts beguins; altrament, sotmet sempre les seves obres a l'autoritat eclesiàstica. Llull va idealitzar els trets del beguinatge en els personatges d'Evast i de Blaquerna, als quals presenta com a laics coneixedors de les Sagrades Escripures.

EL LUL·LISME EREMÍTIC FEMENÍ

El Pare Amengual situà la primera comunitat al Puig de

Pollença. Allà tres dones de Can Sala, naturals de Pollença, hi habitaven, i hi menaven un estil penitent i de pobresa, ben homologable amb el de les beguines del 1361. De fet, un dels primers actes del bisbe Antoni Collell va ser el d'aprovar el seu estil de vida. És curiós observar que l'any 1414, quan es fa un inventari dels llibres que hi ha a la biblioteca, hi trobam obres de Ramon Llull com el *Llibre d'Evast i Blaquerna*, o la *Doctrina Pueril*.

Tenim constància d'altres comunitats, al puig de Santa Lúcia de Mancor l'any 1362, o a Sant Salvador de Felanitx aquest mateix any. En aquest darrer indret sabem que s'hi va establir una dona de nom Sibília, deodata, ermitana, entregada a Déu i a la capella. També hi ha documents sobre la presència de beguines a Santa Magdalena, d'Inca, l'any 1388, la cap de les quals és anomenada per l'Ajuntament de la ciutat com a "apostollesa".

Josep Amengual va concloure la seva ponència referint-se al fet que si Catalunya havia estat en gran part obra dels monjos, Mallorca havia rebut molta influència dels ordes mendicants i, al llarg dels segles XIII i XIV, per la nova espiritualitat del món laïc. I que molts dels nostres ermitans devien ser preveres beguins, que cercaren la llibertat per a viure com a reformatos, lluny de la Inquisició.

Per altra banda, al costat del moviment ciutadà, hi ha tot un seguit de grups molt interessants que ens aporten una visió riquíssima de la història de l'Edat Mitjana; com a mostra d'una Mallorca molt digna, amb una cultura d'un bon nivell, emprenedora i, per damunt de tot, alternativa a la gran massa. ■

ITINERARIS

LUL·LIANS

Les jornades també comptaren amb tres sortides, relacionades amb la biografia de Ramon Llull. La primera d'elles, realitzada dia 15 de febrer de 2014, va consistir en l'anada a **Randa**, a **Gràcia**, a **Sant Honorat** i a **Cura**, a la cova del beat i a l'aula de gramàtica. Aquest primer itinerari lul·lià anà a càrrec del mestre i poeta **Joan Capellà**.

La segona ruta es va fer dia 15 de març, amb una visita a **La Real** i al Monestir de **Miramar**. Aquest dia el guia de la sortida va ser el professor de la Universitat de les Illes Balears **Gabriel Ensenyat**. De La Real, en destacà el següent: Fou allà on Llull realitzà una bona part dels seus estudis i hi escrigué els primers llibres. En el centre del claustre, hi destaca una escultura de Ramon Llull, obra d'Andreu

Orell Salvà, del 1952. També cal remarcar la làpida sepulcral del P. Antoni R. Pasqual, eminent lul·lista del segle XVIII, que fou abat de la Real. I dins la Sala Capitular podem observar sengles quadres amb els retrats de Ramon Llull i el pare Pasqual.

La darrera sortida de les jornades va ser dia 22 de març, amb la visita a alguns indrets destacats de la ciutat de Palma per la seva relació amb Llull o amb el lul·lisme. Aquest darrer recorregut també anà a càrrec de Gabriel Ensenyat. Dels llocs que es visitaren en destacam els següents:

Plaça Major. A l'angle nord, devers allà on ara hi ha la pizzeria "Il Grotto", segons la tradició hi havia la casa natal de Ramon Llull. Una plaça que hi posà la Societat Arqueològica Lul·liana ho recorda.

Sant Miquel. A la part superior esquerra del portal, una de les figures esculpides és la de Ramon Llull. És obra de l'escultor Pere de Santjoan, el qual el 1391 forní les escultures del timpà de la portalada. Ja a l'interior, a l'última capella de l'esquerra trobam un retaule barroc dedicat a Ramon Llull. Hi destaca la predel·la, que recull l'apedregament, l'en-

terrament i la llegenda de Llull a cavall que entrà a l'església de Santa Eulàlia mentre perseguia una dama. Cal destacar que l'escena de l'enterrament inspirà el quadre homònim de Miquel Bestard que es conserva a l'Ajuntament.

Estudi General Lul·lià. Fou creat l'any 1483 i la primera càtedra dotada fou per a

l'estudi de l'obra de Ramon Llull, gràcies a una donació que féu Agnès de Pacs. Inicialment el seu centre es trobava on ara hi ha el convent de Monti-Sion.

Església de Santa Eulàlia. S'hi situa la llegenda de Llull que, de jove, muntat damunt el seu cavall, hi entrà perseguint una dama, que llavors li mostrà els seus pits cancerosos. L'episodi, espuri, és recollit per Joan Alcover en el seu poema "Mallorca i Ramon Llull". En una de les capelles del costat de l'Epístola (dret) hi ha una típica representació pictòrica de Llull. D'altra banda, a la casa que fa cap de cantó a defora trobam la capelleta de Santa Catalina Tomàs, Sant Alonso i el beat Ramon Llull: és un exemple

de capelleta exterior dedicada a Ramon Llull.

Sant Francesc. A la façana principal, al timpà de la part superior del portal, als nínxols laterals, hi trobam les imatges de Duns Scot (dreta) i Ramon Llull (esquerra), formant part d'un conjunt escultòric d'estil barroc. A l'interior, a la capella de la Puritat de Nostra Dona (a la part esquerra del presbiteri), hi ha el sepulcre de Ramon Llull. Fou dissenyat per Pere Joan Llobet, i realitzat l'any 1487 per Francesc Sagrera. És d'alabastre, amb la figura jacent del mestre. A la part inferior resten buits els espais on hi havia d'haver les imatges al·legòriques de les set arts. Al mig hi ha els escuts de Mallorca, dels Reis

Catòlics i del llinatge Llull. Dalt, el sarcòfag del Doctor Il·luminat, amb una estàtua jacent, amb dos àngels al capdamunt que acompanyen al cel l'ànima del difunt. Abans, les seves restes romangueren primer a la sagristia, i després sota la trona. A la capella nova trobam dues pintures sobre Llull de Miquel Bestard més la representació de les set arts liberals del retaule. A la capella de Sant Onofre hi ha el sepulcre d'estil renaixentista de Joan Cabaspre, lul·lista mort el 1529. I a la sagristia es conserven unes relíquies de les restes de Llull, consistents en una part de la mandíbula i diversos fragments d'ossos.

I TAMBÉ UN DINAR MEDIEVAL !

El dijous dia 13 de març va tenir lloc l'inici de la segona part de les Jornades amb un Dinar medieval, realitzat per professors i alumnes de l'IES Juníper Serra. Un dinar que es va fer a partir de les investigacions del doctor Antoni Contreras i de Núria Bàguena sobre el receptari medieval, i

la recerca i les adaptacions que feren els propis professors de l'institut. El resultat d'aquesta proposta va ser extraordinari.

Primer, per la qualitat del dinar que es va servir. Original, saborós, ... molt ben cuinat i molt ben servit. Després, per la feina feta dins la cuina, que es va demostrar excel·lent. I, finalment, perquè la posada en escena a la sala es va fer cuidant fins al darrer detall: una disposició de les taules en forma de U, un menú individual imprès amb il·lustracions i una tipologia de lletra medieval, la vaixel·la de fang combinada amb el vidre, tot de formes a l'estil de l'època, els colors de les estovalles, dels tovallons, els uniformes dels cambrers i de les cambreres, centres de fruites i de fruits secs, la música medieval. Tot plegat, emocionant. El menú que es va poder tastar va ser almedroc d'aperitiu, porrada, cuixa de cabrit farcida amb fruits secs aromatitzada amb herbes de muntanya i defrutum, menjar blanc i beguda.

Qui en pot formar part?

El grup pot estar format entre **tres i vuit persones**; a cada grup hi haurà una persona coordinadora que serà l'interlocutor entre el grup de treball i el centre de professorat. El grup elaborarà una memòria, i presentarà el material elaborat al CEP, que valorarà la feina feta. D'acord amb aquesta valoració, s'atorgaran els crèdits adequats al treball presentat. El grup podrà comptar amb assessorament del centre de professorat.

Quins materials queden fora de l'àmbit de feina del grup de treball?

- Documents de centre.
- Programacions didàctiques.
- Programacions d'aula.
- Adaptacions curriculars.
- Resta de documentació d'obligat compliment.

El grup de treball decidirà si la feina elaborada es publica o si, de conformitat amb el centre de professorat, pot formar part de les comunicacions del congrés que se celebrarà per a commemorar el setè centenari del

Vàrem poder veure que hi havia un gran treball de preparació per a l'elaboració dels plats i un resultat impecable, tot això acompanyat per un servei a la sala immillorable. Per a ells, ha estat un repte més dels que sovint fan al centre per a innovar, crear i introduir noves propostes que ensenyen també als alumnes com dur a terme propostes que els fan créixer en la seva professió. Innovació i qualitat són a l'ordre del dia d'aquest equip de professors.

sorat, que té reconeixement de crèdits de formació permanent, en la qual un equip estable de **professorat del mateix centre o de diferents centres**, de l'ensenyament públic i del concertat, treballa, de forma autònoma, en l'elaboració, l'experimentació i la innovació de projectes de treball i/o materials curriculars centrats en l'àmbit educatiu, i que siguin aplicables per altres docents o centres educatius.

naixement de Ramon Lull. La Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats es reserva els drets de publicació en un període d'un any des de l'acabament del treball. No obstant els autors podran demanar autorització per escrit per a la seva publicació. ■

VOLEM POSAR EN MARXA UN GRUP DE TREBALL SOBRE RAMON LLULL

Un altre dels objectius de les Jornades ha estat la constitució d'un grup de treball per a elaborar i posar en comú material didàctic relacionat amb la figura i l'obra de Ramon Lull.

Què és un grup de treball?

El grup de treball és una modalitat formativa oferta en el marc de la programació anual dels **centres de profes-**

L'oralitat a les aules: parlar per aprendre

David Pla Picazo

Un dels factors cabdals que fan distingible les persones de la resta d'éssers vius és la capacitat de crear llenguatge, vinculada normalment amb l'adquisició de coneixement i amb la predisposició a interactuar dins d'una activitat social. Un cop els humans desenvolupen l'aptitud de dominar-lo, esdevé habitual realitzar una percepció involuntària de la llengua a partir dels fets reals que han participat en ella, és a dir, inferint en gran part en l'aspecte substancial des del que aquesta ha estat transmesa.

En conseqüència, fins al moment es distingeix el llenguatge a partir d'una substància fònica –sons perceptibles, l'oralitat– o a través d'una plasmació gràfica –signes visibles, l'escriptura. En els dos casos es fa referència a un canal comunicatiu a partir del qual

transmetre una idea, afectant per tant oralitat i escriptura aspectes diferents del llenguatge, però vinculades totes dues amb la finalitat d'assolir eficiència en fer intel·ligible un missatge.

Responent ambdues a un objectiu comú, és susceptible de concebre-les com a dos mecanismes comunicatius que no s'exclouen, sinó que es complementen, partint de la base que permeten assolir una mateixa fita des de menes diferents de comple-

xitat. Tanmateix, “hi una un mite cultural molt potent que situa la llengua escrita en un pla de superioritat respecte de l'oral”¹. Aquesta primera fou associada des del moment en què sorgí com un trampolí cap a l'elit d'una societat: l'escriptura es limitava a una franja estreta de població i constituïa una forma de domini social. Simultàniament, saber escriure encarnava una habilitat associada amb una inspiració volguda pels déus i per les muses, mentre que es considerava que la capacitat de

saber parlar no era digne d'un reconeixement especial, ja que era una cosa que sabia fer tothom.

La concepció de l'escriptura com una via complexa, sacralitzada i prestigiosa de transmetre el llenguatge és la que ha arribat al nostre model educatiu, causant per tant de retruc que “l'habilitat de l'expressió oral hagi estat sempre la gran oblidada, encara que la vida actual exigeix un nivell de comunicació tan alt com de redacció escrita”².

En el model de competències bàsiques promogut pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya enguany, en el cas de Primària, només en les assignatures de llengua hi consta que cal treballar una part del temari estimulant les habilitats orals. Per exemple, en llengua catalana, tres dels quinze grans grups dels blocs de contingut

¹ CASTELLÀ LINDON, Josep Maria (2004): *Les ulleres del professor de llengua: el llenguatge, abans i ara*, pàg 4.

² VVAA (2003): *Llengua, Societat i Ensenyament: Volum III*, pàg 5.

pertanyen a la comunicació oral. El primer d'ells fa incidència en comprendre textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i escolars. En segon lloc, també s'inclou la necessitat d'aprendre a produir textos orals de tipologia diversa adequats a la situació comunicativa. Per últim, els alumnes també hauran d'adquirir l'habilitat d'interactuar en situacions on intervé més d'un interlocutor, utilitzant estratègies que afavoreixin la fluïdesa en la comunicació oral.

Tanmateix, si hom furga entre converses d'alumnes i professors d'edats i indrets diversos és sabut que se sol passar per alt aquesta part del temari, ja fos perquè no era quelcom que al seu parer tenia incidència directa en els resultats dels exàmens, o bé perquè subordinaven la competència oral a la lectora, l'escripta o la literària, i al final es quedaven sense temps. Amb aquest article es pretindrà prendre consciència de com la via de la comunicació oral és tan profitosa i complexa a l'aula com l'escripta, *ergo* s'entendrà que l'oratoria també hauria d'esdevenir un pilar fonamental dins l'aprenentatge i l'àmbit de l'educació.

En primer lloc, la inclusió de l'enginyer per parlar en públic com una base metodològica educativa incorpora en l'alumne l'avantatge de poder interioritzar i raonar el que està explicant. Un gran nombre d'exàmens escrits són plantejats pels estudiants com un procés de reproducció idèntic d'un contingut impartit pel professor, mentre que el fet que siguin ells qui s'hagin d'enfrontar a haver d'intervenir oralment a classe

requerirà que l'alumne sigui capaç d'organitzar-se la informació perquè aquesta li sigui útil per vehicular l'exposició.

Per exemple, si el criteri establert pel professor consisteix en entendre que un fenomen *A* pot ser explicat a partir d'un fet *B*—que n'és la causa— i pot derivar en un factor *C*—que n'és la conseqüència—, a l'alumne no només li bastarà concebre i reproduir els tres elements de forma aïllada, sinó que per dur a terme una bona explicació haurà de comprendre i argumentar quin és el vincle que els uneix. Es posarà, per tant, paral·lelament al descobert quines són les virtuts i les mancances de l'estudiant, donant aquí l'oportunitat al docent de corregir-les i complementar-les. Totes aquestes activitats incitaran l'alumne a tenir voluntat d'aprendre amb voluntat crítica, veient les explicacions des de l'oportunitat d'aportar-hi algun element constructiu, i no com una veritat tancada que ell s'ha de limitar a memoritzar.

Despertar l'autonomia de l'alumnat i desvetllar la seva capacitat argumentativa li serà profitós a nivell interdisciplinari. "Es considera essencial que l'alumne desenvolupi una funció activa com a constructor d'aprenentatges significatius i, en consonància amb aquest plantejament, l'educació es configura com un procés d'interacció entre l'alumne i el professor"³, essent aquest darrer vist com un mediador en l'aprenentatge, i no com el seu executor.

En conseqüència, amb l'oratoria com a part fonamental del *modus operandi* educatiu, l'alumne no és con-

Intervenció oral de l'Alba, alumna de P5 de l'Escola Gaudí de Sabadell

siderat com una pàgina en blanc que cal omplir de coneixements, sinó que passa a ser concebut com algú que ja té unes idees prèvies que fusiona amb unes idees noves, i crear així una *identitat nova* (Idees prèvies *A* + Idees noves *B* = Idees *C*).

Un dels procediments útils per impulsar aquesta interacció entre els continguts que vol fer aprendre el professor i les idees prèvies que ja té l'alumne el postula el *Mòdul d'Aprenentatge Obert* d'Antoni Ballester, on es proposa que la comunicació a l'aula es produeixi a partir de preguntes obertes—no de *sí* i *no*, sinó d'un *per què* o d'un *com*. Formular l'aprenentatge en base a aquesta possibilitat de participació i aquesta voluntat de fusió de la percepció de l'alumne i la cognició del professor serà un dels fonaments de l'ensenyament actiu, on l'oralitat s'usi per fer els alumnes participants del procés d'adquisició del coneixement, passant aquests de ser simples receptors a purs constructors del contingut.

Per altra banda, reforçar el paper de l'oralitat a l'aula

també esperona més els estudiants a implicar-se més en el que s'està explicant perquè oferirà la possibilitat de relacionar el contingut amb la seva quotidianitat més immediata. Així, si a nivell de primària s'aborda el tema dels diferents tipus d'energia, ho podran relacionar amb l'ús que es fa del petroli si viuen en un entorn urbanitzat, o en com es gestiona el recurs eòlic o hidràulic si viuen a prop de molins o tenen un medi fluvial. Aquesta mena de lligams animaran l'estudiant a transferir els continguts apresos a l'aula més enllà de l'àmbit escolar.

A més, la idea d'investigar els continguts a partir de l'aprenentatge basat en problemes motiva els estudiants en la mesura que veuen útil aprendre el que s'està ensenyant. Per exemple, el professor Adolfo Chapuz Benítez de l'*Instituto Tecnológico Superior de México* acostuma a explicar les derivades a partir d'encetar un debat sobre *per què* serveixen. Interactuant amb els alumnes, finalment els podrà fer entendre com, a nivell anecdòtic, una de les

³ NOVAK, Joseph D. & VVAA (2000): *Una aportación a la mejora de la calidad de la docencia universitaria: los mapas conceptuales*, pàg 39.

aplicacions que poden tenir és el càlcul d'una trajectòria irregular d'un ésser en moviment. Posant però el professor Chapuz l'exemple d'una mosca –fent explícit que si aprenen a calcular derivades podrien ser capaços de caçar-les–, haver usat l'oralitat i la interacció amb els alumnes per entendre alguna de les aplicacions que pot tenir aprendre a fer derivades, haurà servit per captar la seva atenció, així com per lligar-ne el contingut al seu món quotidià.

Estimular les ganes de transferir els coneixements adquirits a l'aula més enllà de l'espai de classe també serà un recurs a reforçar a partir de l'oralitat, tenint en compte “que un dels objectius de l'enfocament comunicatiu és facilitar als aprenents futures actuacions en la vida real”⁴. D'aquesta manera, l'ús de l'oratoría dins el terreny escolar farà que la missió d'un docent no es limiti a *vèncer* en la seva comesa de transferir un contingut determinat,

sinó que s'elevi a *convèncer* els alumnes i fer-los entendre que el que estan aprenent a l'escola, a l'institut o a la universitat els serà un recurs d'alta utilitat en el seu dia a dia.

Quan hom parla, “la influència de la reacció del públic en el discurs de l'orador s'anomena *feedback* ('retroalimentació', en anglès). [...] El *feedback* tanca un procés comunicatiu en cercle”⁵. Aleshores, perquè la comunicació sigui efectiva, no s'ha de produir una simple transmissió d'un missatge, sinó que aquest ha de ser rebut.

La retroalimentació serà completa quan la persona que dona el missatge rep què és el que ha rebut el receptor de l'ens transmès, podent en conseqüència aquest primer refermar aquells continguts que no hagin estat intel·ligibles. Si en una prova escrita el retorn del missatge copsat per l'alumne arriba al professor al tram final del procés d'avaluació, amb una possibilitat

minsua que una correcció d'aquest pugui millorar els dèficits dels estudiants, mitjançant les intervencions orals de l'alumnat a classe la idea de *feedback* esdevé quelcom intrínsec al moment d'aprenentatge, i causar així notables millores en els balanços finals del que han assimilat.

En aquesta línia, un dels mecanismes de suport que resulten més útils per ser combinats amb un mètode docent que potencii l'ús de l'oratoría a l'aula és el mapa conceptual⁶.

En primer lloc, pot ser una eina que empri el professor com a punt de partida per dur a terme un ensenyament obert, on els alumnes puguin fer debats i reflexions a partir dels conceptes clau que hi apareixen. Per altra banda, tenint en compte que “el mapa conceptual [...] dona sentit i coherència als conceptes susceptibles d'aprenentatge”⁷, pot ser utilitzat com un mètode d'organització de la informació en el cas que la intervenció oral de l'alumnat pugui ser preparada amb antelació, incorporant l'avantatge intrínsec que és un procediment que genera capacitat creativa i estimula la intel·ligència.

Com que “els mapes conceptuals ens ajuden a identificar, comprendre i organitzar els conceptes que plantegem ensenyar, i ens ajuden a especificar les relacions necessàries per a la seva comprensió”⁸, el seu ús incitarà els alumnes a organitzar el coneixement de tal manera que la seva exposició

oral estigui ben estructurada.

Si tenim en compte que és un sistema que no permet plasmar més d'un sintagma per cada unitat conceptual, permetrà que els alumnes entenguin què estan explicant: només la interiorització del temari –i no la seva memorització– els farà capaços de vincular dos conceptes que estiguin relacionats dins un mapa conceptual. Simultàniament, la confecció d'un mapa conceptual propi per part de l'alumne li exigirà *fer-se seva la matèria*, essent beneficiós per la intervenció oral perquè aquest pas previ implicarà que l'exposició no sigui una reproducció mimètica d'una informació obtinguda, sinó una explicació personal a partir d'una organització particular dels continguts.

La introducció de l'element oral a les aules també aporta l'avantatge de tenir la possibilitat de dur a terme una avaluació formativa, on el pes qualificatiu no recaigui únicament sobre una prova en forma d'examen, sinó en tenir en compte com s'està desenvolupant el procés d'aprenentatge. En altres paraules, donar la paraula als alumnes permet minimitzar el rol de l'examinador, i maximitzar a la vegada les possibilitats que els candidats mostrin iniciativa.

En la preparació d'una intervenció oral, el paper del professor quedarà relegat en haver de constatar els avenços de l'alumnat i en detectar les dificultats d'aquest, entenent els seus

Interacció oral a la classe de ciències naturals del Centro Regional de Educación Santuario Rios de Paraguay

⁴ FIGUERAS CASANOVAS, Neus (2012): *L'anàlisi del discurs i l'avaluació de l'expressió oral: lliçons de la recerca i implicacions per a la docència*, pàg 49.

⁵ RUBIO, Joana & PUIGPELAT, Francesc (2006): *Com parlar bé en públic*, pàg 32.

⁶ Associació basada en l'aposta educativa de *L'aprenentatge significatiu* de D. P. Ausubel descrit per J.D. Novak en el qual es basa la teoria constructivista s'ha dut a la pràctica en l'aula mitjançant la investigació d' Antoni Ballester.

⁷ BALLESTER VALLORI, Antoni (2011): *L'aprenentatge significatiu a la pràctica: com fer l'aprenentatge significatiu a l'aula*, pàg 79.

⁸ NOVAK, Joseph D. & VVAA (2000): *Una aportación a la mejora de la calidad de la docencia universitaria: los mapas conceptuales*, pàg 90.

errors com una ocasió per aprofundir en el seu aprenentatge. D'aquesta manera, les puntualitzacions logístiques i de contingut per part dels docents impulsarà una imminent voluntat d'autoavaluació en el propi estudiant, una competència que li podrà resultar útil per qualsevol de les assignatures.

Per tant, l'ús de l'oralitat com a factor d'avaluació esdevé rellevant per comprendre si l'alumnat entén allò que s'espera que aprengui i estimulant perquè provoca que els estudiants s'involucrin en les tasques escolars i prenguin decisions dels passos a seguir en la configuració d'un producte final: una intervenció oral. Paral·lelament, fomentar la coavaluació entre iguals i fer interactuar els alumnes entre ells podrà ser usat com un criteri d'avaluació que els servirà per participar en l'activitat de forma activa i reflexiva al mateix temps. Comprendre que una part de les seves tasques es basa en detectar els errors de l'altre ajudarà simultàniament els estudiants a prendre consciència dels seus errors de manera individual.

Prescindint de la vessant competitiva i potenciant la voluntat cooperativa, concebre l'oralitat com a part del procés d'avaluació induirà, doncs, l'alumnat a un major i constant nivell d'auto-correcció, i motivarà d'aquesta manera una major qualitat del producte final.

En definitiva, potenciar el canal oral de la comunicació esdevé un factor determinant per poder aconseguir que els alumnes no es limitin a reproduir el contingut que imparteix el professor. El reforç de l'aptitud *d'aprendre*

a parlar suposarà un augment de la capacitat d'adquirir l'habilitat de raonar i interioritzar la matèria, assolint simultàniament multitud de competències que l'ajudaran a moure's amb més destresa en la seva quotidianitat més immediata. Per això, "ara més que mai es fa necessària una bona formació dels ciutadans i ciutadanes per expressar i discutir les idees pròpies i les d'altri, i per desemascarar críticament les fal·làcies dels discursos que pretenen manipular-los. I és que saber *parlar* és fonamental en els règims democràtics, que per això s'anomenen *parlamentaris*"³.

En el benentès que l'objectiu de tot docent rau en què els alumnes puguin transferir els coneixements que ell ofereix a l'experiència diària, i que una de les estratègies més punyents per aconseguir-ho és a partir de potenciar l'ús de l'oratoría a les classes, hom s'ha de plantejar que tant o més important que el *què* s'ensenya és el *com*

s'ensenya. Incloure la comunicació oral com a fonament del paradigma educatiu potser no contesta a la inquietud d'un docent del *què pot fer per ensenyar millor*, però sí que ajuda a saber *què pot fer perquè l'alumne aprengui millor*.

BIBLIOGRAFIA

- BALLESTER VALLORI, Antoni (2011): *L'aprenentatge significatiu a la pràctica: com fer l'aprenentatge significatiu a l'aula*, Edició Online des de: www.aprenentatgesignificatiu.com
- CASTELLÀ LINDON, Josep Maria (2004): *Les ulleres del professor de llengua: el llenguatge, abans i ara*, Edició Online des de: http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Altres/Arxius/liu3_33_ulleres.pdf
- CASTELLÀ LINDON, Josep Maria (2004): *Oralitat i escriptura: dues cares de la complexitat del llenguatge*, Curial Edicions Catalanes, Barcelona.
- FIGUERAS CASANOVAS, Neus (2012): *L'anàlisi del discurs i l'avaluació de l'expressió oral: lliçons de la recerca i implicacions per a la docència*, Edició Online des de: http://www6.gencat.cat/llengcat/liu/28_164.pdf
- NOVAK, Joseph D. (1998): *Conocimiento y aprendizaje: los mapas conceptuales como herramientas facilitadoras para escuelas y empresas*, Alianza Editorial, Madrid.
- NOVAK, Joseph D. & VVAA (2000): *Una aportación a la mejora de la calidad de la docencia universitaria: los mapas conceptuales*, Ed. Universidad Pública de Navarra.
- RUBIO, Joana & PUIGPELAT, Francesc (2006): *Com parlar bé en públic*, Ed. Mina, Barcelona.
- VVAA (2003): *Llengua, Societat i Ensenyament: Volum III*, Espagrafic Edicions, Alacant. ■

³ NOVAK, Joseph D. & VVAA (2000): *Una aportación a la mejora de la calidad de la docencia universitaria: los mapas conceptuales*, pàg 39.

Educació en mitjans a les aules.

Alumnat i televisió

Sebastià Llodrà Oliver,
mestre del CP Simó Ballester

Han passat ja més de cinquanta anys de l'arribada dels primers televisors a les llars i, en aquest temps, han acabat ocupant un lloc principal en les cases, penseu en la distribució de moltes de les sales d'estar, i també en la

vida de les persones. És el que Ferrés (1994) definia com la televisió com a tòtem, condicionant l'organització del temps i de l'espai. Estam, de fet, davant el que es pot considerar com un dels invents del segle passat i, alhora, com un dels seus símbols (Avendaño; 2012).

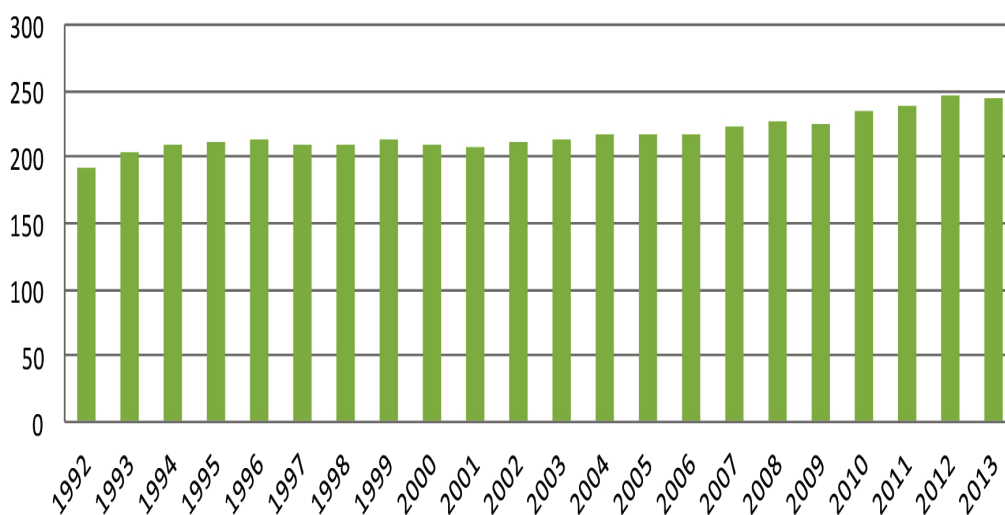
Ara, l'accés al mitjà televisiu es pot realitzar des de molts dispositius mòbils: des d'ordinadors a tauletes i telèfons intel·ligents, tant en directe com mitjançant els serveis a la carta que ofereixen molts canals. Estam davant noves formes de veure la televisió que es

caracteritzen per la individualització de l'accés, la ruptura de la rigidesa horària i la fragmentació de l'audiència.

Si parlem de la població en general a nivell de l'Estat i ens remuntam a l'any 1992, el consum per persona era de 192 minuts/dia. Analitzem, però, xifres de consum més recents: les dades dels tres darrers anys són de 234 minuts/dia el 2011, de 246 minuts/dia el 2012 i 244 minuts/dia el 2013 (Barlovento Comunicació, 2013). Les darreres dades no fan més que confirmar la tendència marcada en els darrers vint anys: de cada vegada es mira més televisió.

Les Illes Balears se situen 5 minuts per davall de la mitjana estatal el 2011, amb 234 minuts/dia; 11 minuts per davall de la mitjana el 2012, amb 235 minuts/dia i 5 minuts per davall de la mitjana estatal el 2013, amb 239 minuts/dia (Barlovento

Evolució de la mitjana de consum diari de TV a l'estat (Barlovento Comunicació, 2013)

Comunicación, 2013, 2012 i 2013).

Pel que fa a la població infantil, l'informe Kids TV de la consultora francesa Médiamétrie sobre hàbits televisius d'infants és aclaridor (Médiamétrie & Eurodata TV Worldwide, 2012). Compara dades dels principals mercats europeus: França, Regne Unit, Espanya, Itàlia i Alemanya. Assenyala que, si bé és certa la creença generalitzada de que el consum televisiu entre els infants ha anat retrocedint davant l'aparició de mitjans relativament més recents com internet, xarxes socials, videojocs, etc, la quantitat d'hores diàries de consum televisiu a l'Estat espanyol és dels més elevats en comparació amb altres estats: 2 hores i 44 minuts diaris (164 minuts/dia). Aquestes dades situen el consum d'hores de televisió, al cap de l'any, fins i tot per sobre del total d'hores que es passen a les escoles i instituts.

Són dades quantitatives que per sí soles transmeten la importància del mitjà televisiu en la vida dels infants i adults. Centrant-nos en els infant i joves, i fixant-nos en aspectes qualitius, topam amb el fet que la televisió i la resta de mitjans de comunicació són, des de fa ja més d'unes dècades, un context primer de socialització (Benítez Serrano, 2005; Belmonte i Guillamón, 2005): inculquen normes, ofereixen models de conducta i transmeten valors. Ho fan al mateix nivell que l'entorn familiar, l'educació formal o el grup d'iguals. En aquest sentit, les actuals propostes d'educació mediàtica pretenen donar resposta a aquestes necessitats: incloure i integrar en el currículum escolar el tractament dels mitjans com a contingut i com a eina. No fer-

ho suposa desapropiar l'oportunitat d'apropar-nos a la realitat dels alumnes, passar per alt una informació aprofitable per a l'aprenentatge d'aula, marcar distància entre escola i realitat, i donar l'esquena a un llenguatge – en aquest cas el televisiu – i un recurs molt valuós.

L'EDUCACIÓ MEDIÀTICA: FEM ALUMNES COMPETENTS

Buckingham (2003) defineix l'educació mediàtica com el procés d'ensenyar i aprendre sobre els mitjans. Week (2014), referent en matèria d'educació en mitjans al Canadà, la defineix com el procés pel qual el individu esdevenen mediàticament alfabetitzats, capaços d'entendre críticament la naturalesa, tècniques i impactes de les produccions i missatges dels mitjans.

La competència mediàtica implica, segons Ferrés i Piscitelli (2012) sis dimensions bàsiques, que alhora concreten indicadors propis. Aquestes dimensions són el llenguatge, la tecnologia, els processos d'interacció, els processos de producció i difusió, la ideologia i valors i, finalment, l'estètica. En tot cas, el treball d'aula ha de ser de consum, però també de producció. Pensant en el mitjà televisiu, els alumnes poden analitzar, a partir d'aquestes sis dimensions, continguts televisius, debatre'ls, etc. Però cal que també siguin capaços de produir-ne, d'acord amb les seves capacitats i limitacions tècniques.

Si estau interessats en conèixer propostes didàctiques i ampliar informació sobre la temàtica, ho podeu fer a alguns d'aquests llocs web:

Dimensions bàsiques de la competència mediàtica a partir de Ferrés, i Piscitelli (2012)

aula mèdia

www.aulamedia.org: lloc web amb propostes d'educació en comunicació, del més actius dels Països Catalans, i de vocació eminentment pràctica.

million

www.mediamillion.com: observatori de l'educació en mitjans de contingut més teòric.

www.educacionmediatica.org: xarxa de professionals que treballen l'educació en mitjans

A les Illes Balears, en el camp de l'educació i els mitjans, s'ha d'esmentar la tasca realitzada per part del col·lectiu Trenta-1, amb la organització de les Jornades Audiovisuales, entre els anys 2000 i 2012. Les propostes eren tallers sobre diferents mitjans de comunicació i amb la llengua catalana com a eix central.

REFERÈNCIES:

• Avendaño, C. (2011). La televisión y sus nuevas expresiones. *Comunicar*, 36, 10-14

• Barlovento Comunicación (2013). *Ánisis televisivo 2013*. Madrid

• Belmonte, J. & Guillamón, S. (2005). Televisión, educación, y construcción de identidad de los telespectadores. *Comunicar*, 25

• Benítez, R. (2005). La televisión como transmisora de actitudes, valores y referentes ideológicos. *Comunicar*, 25

• Buckingham, D. (2003). *Media education: Literacy, learning and contemporary culture*. Cambridge: Polity

• Ferrés i Prats, J. (1994). *Televisión y educación*. Barcelona: Paidós

• Ferrés, J. & Piscitelli, A. (2012). La competencia mediática: propuesta articulada de dimensiones e indicadores. *Comunicar*, 38, 75-82.

• MEDIA LITERACY WEEK (2014, març). *What is Media Education?* (www.medialiteracyweek.ca/en/101_what_is.htm)

• Médiamétrie, & Eurodata TV Worldwide. (2012). Press release KIDS TV REPORT. ■

Persistència del currículum ocult en la precarització del treball docent

Isabel Carrillo,

Departament de Pedagogia de la Universitat de Vic

Miro cap enrere, fa pocs anys un dia ens aixecam i la classe política anunciava que estàvem en crisi. De la nit al dia, semblava que s'havia gestat de sobte, en el transcórrer d'unes hores. No ens havíem adonat, i això que ja ens havien advertit. Ens varen declarar incapaçs, per no percebre

que la societat del benestar s'enfonsava perquè era insostenible.

Reproduint els paràmetres d'una cultura política patriarcal i paternalista, tractant-nos com a "ciutadania" súbdita que no pensa, ens varen haver d'avisar i d'indicar el que hauríem de fer a partir de llavors. Renunciar als drets socials,

esforçar-nos més i contribuir a hissar de nou les veles del vaixell que havíem portat a la deriva.

Ens culpabilitzaren. Havíem viscut per damunt de les nostres possibilitats. En els centres educatius s'havia abusat i malbaratat recursos. Fins i tot es va arribar a dir que els mestres, de qualsevol etapa educativa, fèiem feina poques hores i malament, i la nostra productivitat era insuficient i els nostres resultats deficientes. Les acusacions es focalitzaven especialment en els centres públics. No progressàvem adequadament i havíem de millorar. Encara segueixo sense saber a quin país i a quina realitat educativa es refereixen.

Per a sortir de la crisi s'ha posat en el punt de mira l'educació, aquesta es posa com a excusa i coartada, perquè és la causa. El missatge és clar i no admet discussió: cal canviar l'educació. Un sistema educatiu més competitiu ens situarà millor

en els resultats de les avaluacions internacionals. Però, a més, si l'eix dels currículums és l'empleabilitat i l'emprenedoria, l'atur disminuirà i la nostra economia anirà per a bé. Això exigeix eliminar el que no serveix per a res, o més aviat el que es percep com a perillós, com és l'aprendre a participar, a dialogar, a pensar, a idear una vida humana per a totes i tots. Així, sense més, volen que ens ho creguem.

Les normatives aprovades en matèria d'educació, sense cap tipus de consens, traspuen intencionalitats diferents a les que expressa el Govern, especialment pel que fa a la qualitat i l'equitat, doncs aquestes no seran possibles davant un progressiu i accelerat desmantellament de l'educació pública, sense prendre el pols i menyspreant el que veritablement passa a les aules.

Tampoc no millorarà res si es precaritza el treball docent a través de mesures que ja

s'han anat aplicant en l'organització i la pràctica educativa d'escoles, instituts i universitats, els impactes de les quals són visibles –en les condicions materials– i invisibles –en les condicions simbòliques.

Les mesures urgents de racionalització de la despesa pública en l'àmbit educatiu, al costat d'unes altres que afecten el col·lectiu de funcionaris públics, sumades a la reducció del pressupost global en educació i en altres àrees concretes, com poden ser els recursos per a accions positives, immigració, dependència, etc., no han deixat de sotmetre el col·lectiu docent a una situació de major precarietat. Interfereixen en les seves pràctiques a l'aula; en el clima moral del centre i en el treball en equip. També en la relació amb l'alumnat i amb les seves famílies. I tenen efectes en el seu desenvolupament professional, el seu compromís i la seva motivació.

S'ha de valorar, a més, l'impacte de gènere d'aquestes mesures. Si consultam les dades de l'Institut Nacional d'Estadística podem constatar que en l'educació infantil i primària més del 80% són dones. Aquesta realitat no pot ocultar-se. Per ventura qui legisla no disposava d'aquestes dades? O potser és que es pensa, encara que no es diu, que les mestres de primera infància no realitzen una labor educativa, doncs la seva missió és el guardar i el cuidar –funcions que han de complir perquè són pròpies del gènere que els correspon–, i per això no necessiten de les millors condicions? La transversalitat de les polítiques d'igualtat segueix absent.

La precarització més visible és la que deriva de les

mesures relatives a les condicions materials. Posem alguns exemples que ja es viuen.

Una retribució salarial més baixa, una mesura que perpetua i/o empitjora una realitat en què les dones, en termes globals, continuen amb uns salaris més baixos i menor autonomia econòmica, sent un dels grups de població més empobrits.

Menys docents per escoles que, al costat de l'augment de la ràtio per aula i més hores lectives, suposa una major exigència per a les dones, especialment per a aquelles que continuen assumint no només les responsabilitats professionals, sinó també les familiars, la conciliació del treball productiu i del treball reproductiu i de les cures. La pressió a la qual es veuen sotmeses les mestres pot tenir efectes en el seu benestar que es veu agreujat per l'exigència d'haver d'arribar a tot.

Reducció de les hores per a la planificació, no només individual, sinó per al treball en equip i la coordinació. Una mesura que suposa una desvaloració d'una escola que s'havia anat impregnant d'una altra cultura, d'altres formes de pensar i de sentir l'educació que l'havien portat a una feina més horitzontal, basada en el respecte i el reconeixement, la participació dialògica i la cooperació solidària. La pedagogia de la diferència, l'ètica de la cura, els sabers de les dones havien anat fent-se un espai en els centres. El foment de la competitivitat entre docents pot portar al desterament d'aquests valors.

Disminució del pressupost en formació permanent d'oferta

pública –encara que augmenta l'oferta privada–. Els cursos, assessoraments, jornades, escoles d'estiu... són un bon espai per compartir experiències educatives i per aprendre en relació. En la història de l'educació per a moltes dones docents aquests espais han estat l'oportunitat no només per continuar la seva formació, sinó per ampliar els horitzons dels seus camins de casa a l'escola, i a l'inrevés. Ha estat una forma d'ocupar altres espais públics i viure'ls amb veu pròpia, i contribuir al debat polític pedagògic. Reduir-los pot comportar inhibir la seva mobilitat i la seva presència en els debats i propostes educatives. Pot significar deixar-les al marge de les decisions polítiques.

Enduriment de les condicions per a les *substitucions*; congelació de les *oposicions* d'accés al magisteri públic; *tancament de centres públics* –significatiu ha estat en l'etapa de 0-3 anys–. Aquestes mesures tenen un efecte clarament visible en l'augment de l'atur docent de moltes dones, i en la dificultat d'accedir a la primera feina –fet que també afecta la possibilitat d'anar adquirint l'experiència necessària per poder superar, quan es convoquin, les oposi-

cions–. La reducció de places escolars en l'etapa 0-3 pot traslladar novament la responsabilitat de la cura a les mares, o a la solidaritat de les àvies. Millor donar xifres globals sense desglossar-les per sexe. De la mateixa manera es modulen els discursos més reaccionaris que de bon grat voldrien que elles, les dones, tornassin al lloc que els correspon, la reclusió en l'àmbit privat.

D'altra banda, les mesures anticrisi tenen l'impacte d'una precarització de caràcter més simbòlic, amb prou feines perceptible, més encobert o poc reconegut. Els trets de l'àmbit simbòlic són difícils d'apreciar i, freqüentment, es mantenen en l'esfera de l'invisible –ja sigui perquè no es veuen directament, ja sigui perquè s'oculten–. Remeten a la vivència personal de la crisi i de les mesures que s'adopten, a un percebre i sentir que adquireix matisos i intensitats diferents per a cada jo.

Novament, alguns exemples: es pot sentir malestar, desconcert, tristesa, impotència, exigència... què passarà? I, què em passarà? Són alguns dels interrogants que poden interferir en l'ésser i el fer docent, són expressió de precupació.

La precarització invisible es va nodrint d'una expansió contagiosa de la cultura de la por que alimenta el conformisme. Una cultura que provoca reaccions d'aïllament i d'individualisme – cadascú intenta sobreviure, espera mantenir-se a flotació, i que venguin temps millors—. Una cultura que genera menor participació, fereix el sentit de comunitat i causa fractures en la cohesió social. La cultura grupal, de cooperació solidària, s'afebleix, però amb prou feines es percep davant els focs diaris que cal apagar. Es pot viure en una certa incertesa, ambivalència, oscil·lacions en les valoracions dels sentits de la pròpia feina i, fins i tot, conflictes en les afectivitats teixides a l'escola que poden dificultar el dia a dia a les aules. Un sentir que afecta el benestar de les mestres, sense oblidar-nos que també afecta els companys docents.

Encara que en aquest punt no s'han d'ignorar els informes dels estudis que evidencien una major fragilitat de la salut de les dones com a conseqüència de la precarització de les seves vides. A més, cal tenir presents els informes de l'Organització Mundial de la Salut que indiquen que les polítiques en salut pública també han ignorat els seus impactes de gènere. És a dir, alguns problemes de salut i malalties de les dones no estan reconeguts com a tals o no són prioritaris. Què cal fer quan no és visible, reconegut, allò que et passa?

La precarització simbòlica també es desenvolupa a partir del missatge, implícit en les polítiques que s'apliquen, de desvaloració de l'educació i del treball docent. En una cultura mercantilista, on tot té un valor econòmic i

un preu, la reducció de la despesa pública envia el missatge que l'educació i els seus professionals estan devaluats, no serveixen, són prescindibles. Els mestres i les mestres se senten en el punt de mira, centre d'atenció i d'acusació.

Això té efectes en precaritzar el sentit identitari del col·lectiu docent com a classe treballadora, la funció social de la qual, no cal oblidar-ho, és no només necessària, sinó d'un valor imprescindible. Tampoc és neutral aquest missatge, atès que és en les primeres etapes educatives, com ja s'ha indicat, on les dones docents són majoria, i això suposa qüestionar la seva idoneïtat professional. Col·lateralment es qüestiona la seva formació inicial universitària. Sense dir-ho, es recorda que molt probablement varen estudiar magisteri perquè no obtingueren la nota necessària per a una altra formació, altres estudis superiors més qualificats i de major prestigi i importància per a la societat.

Assenyalar com a la precarització del treball docent s'afegeix la pressió de les precaritzacions de la vida de l'alumnat i de les seves famílies, tot intensificant les

vivències de precarietat. Classe social, immigració i territori són diferències visibles que incideixen en la precarització invisible del treball docent.

Per tant, les experiències de precarització tenen intensitats diverses per als mestres de centres amb alumnat-famílies de classes socials més baixes i/o empobrides per la crisi, o amb un índex elevat d'alumnat d'origen estranger, la concentració del qual es perpetua en alguns centres públics, amb una elevada mobilitat dels alumnes a causa de la crisi, per mor de l'atur que afecta les seves famílies i provoca desplaçaments interns i externs.

La tasca docent responsable no ignora que darrere de cada rostre hi ha històries, biografies de vides difícils. Però ser-ne conscient també pot provocar un excés de pressió. Com cohesionar un aula en constant moviment d'entrades i sortides? Com acompanyar l'aprenentatge quan una nina o un nin no té cobertes les necessitats bàsiques?

La precarització també és diferent quan es treballa en centres massa allunyats del lloc de residència. En alguns

casos la família queda separada, doncs no és possible el trasllat diari, havent d'assumir, a més, despeses extres. La separació del cercle d'afectivitats no és fàcil quan aquesta és forçada, i exigeix de grans convenciments i compromisos amb l'educació. Quan el trasllat és factible, al cansament provocat per llargs recorreguts diaris, s'hi afegeix la càrrega econòmica que això suposa. En el cas de les dones que tenen responsabilitats familiars gens o poc compartides, el problema s'agreuja, especialment quan no es disposa d'una xarxa social de suport. La jornada d'aquestes dones no es redueix a allò estrictament laboral. Es té la sensació de no arribar o sempre arribar tard; de fer les coses a mitges, o no fer-ho bé.

Finalment, vull esmentar que la precarització té altres matisos en funció de si es treballa en centres situats en algunes zones geogràfiques concretes com són els extraradis de les ciutats, els barris perifèrics més deprimits, o poblacions rurals que ja comptaven amb menys recursos. Quan les condicions de treball es precaritzen a llocs on ja ho eren, els efectes en la tasca docent poden ser altament significatius, especialment quan el treball constant per la igualtat d'oportunitats es veu atacat i mancat de suport. Se sent cansament, desil·lusió, derrota, elements que fàcilment poden conduir al fatalisme paralizador. Aquesta és la realitat on visc, una realitat en la qual la precarietat conviu amb l'alegria de les mestres i els mestres que s'obstinen cada dia per fer una escola millor, més humana. Una escola on el dret a l'educació es viu. Una escola per a totes i tots. ■

L'STEI du les seves reivindicacions educatives al

FÒRUM SOCIAL MUNDIAL

La “delegació verda” de les Illes, present al Fòrum Mundial d'Educació (FME) i al Fòrum Social Mundial, formada per l'STEI, la Plataforma Crida i l'Assemblea de Docents, va ser rebuda per part del ministre de la Presidència del Brasil, Gilberto Carvalho, i el governador de l'Estat, Tarso Genro, amb motiu de l'inici del Fòrum Social Temàtic que es va fer a aquesta ciutat el passat 26 de gener. El ministre de la Presidència va conversar amb la delegació il·lenca per a poder conèixer de primera mà la lluita dels docents de les Illes Balears.

El Fòrum Social Temàtic, “Crisi capitalista, democràcia, justícia social i ambiental”, és un espai obert de trobada per a l'aprofundiment, la reflexió, el debat democràtic d'idees, la formulació de propostes, l'intercanvi d'experiències i l'articulació

d'accions que s'oposin al neoliberalisme i al domini del món pel capital i qualsevol casta d'imperialisme.

El secretari general de l'STEI, Gabriel Caldentey, va parlar amb el ministre de la Presidència del Brasil, Gilberto Carvalho, i li explicà que el conflicte educatiu de les Illes Balears ha estat generat per polítiques neoliberals de retallades socials, amb atacs a l'ensenyament en català i a la llibertat d'expressió, com és el cas de la Llei de símbols, que una plataforma unitària ha denunciat davant la Comissió de Drets Humans de l'ONU.

L'STEI també va participar en un acte organitzat per les centrals sindicals brasileres – CUT, UGT i CTB – en què va explicar els efectes de les polítiques neoliberals i la vaga de l'ensenyament de les Illes Balears, amb la lluita unitària de tota la comunitat

educativa. Els ajustos, les retallades, el TIL, la Llei de símbols que va en contra de la llibertat de càtedra i d'expressió del professorat, són concrecions de totes aquestes polítiques antisocials que allí s'han exposat.

El Consell Internacional del Fòrum Mundial d'Educació donà suport a la lluita del conjunt de la comunitat educativa (professorat, pares i mares, alumnat,...) i del conjunt de la societat balear contra la política educativa i lingüística del Govern de José Ramón Bauzá. Una política contrària al dret universal de l'educació, per a tots i totes, a la normalització lingüística i als drets laborals del professorat.

La política del Govern balear se situa en la polítiques neoliberals impulsades per les agències internacionals i els governs conservadors. Unes polítiques que afavoreixen

els interessos dels poderosos i que són contraris a la majoria de la població.

El Fòrum Mundial d'Educació Pedagogia Regions Metropolitanas i Perifèries que es va celebrar a Canoas, Rio Grande do Sul, Brasil, manifestà tot el seu suport a la lluita exemplar impulsada pels sindicats STEI – Inter-sindical i CCOO i l'Assemblea de Docents de les Illes Balears.

L'STEI reivindicà “la necessitat d'impulsar l'ús de la llengua pròpia del territori” com a “llengua vehicular” de l'ensenyament de cara a construir projectes educatius “pedagògicament coherents i per garantir la necessària cohesió social i la supervivència de les cultures i els pobles”. Així mateix, també es va informar de la “nulla voluntat” de diàleg del Govern presidit per José Ramón Bauzá. ■

Davant la repressió: organització i solidaritat!

Vicent Mauri,
portantveu d'Intersindical Valenciana

Fa 181 anys que naixia el primer sindicat de la història i segurament del sindicalisme. Des de llavors el sindicalisme ha esdevingut l'eina més important del moviment obrer com a moviment social de masses cabdal per les classes populars, la seva millor eina per la lluita dels i les treballadors.

Des d'aleshores i fins avui dia el sindicalisme de classe ha

estat punta de llança per tal d'aconseguir conquestes i millores sociolaborals de la classe obrera, des de la conquesta de la jornada laboral de 8 hores, la prohibició del treball infantil, la igualtat de gènere en les condicions laborals, la llibertat d'organització, reunió i expressió, fins a esdevenir, en els seus millors moments, ser un actiu fonamental en la negociació per la millora de les condicions laborals. La mobilització, el carrer, el suport mutu, la con-

frontació social i sobretot la vaga general han estat eines indispensables.

Des de l'any 2008 vivim en una crisi econòmica fruit d'una estafa, on l'economia especulativa ha substituït la productiva, convertint aquesta crisi en una gran estafa dels sectors dominants. Darrere les retallades s'amaga la reconversió total d'un model social, on les classes treballadores i populars ens juguem la pèrdua de la majoria de millores aconseguides amb milers de lluites i vagues, que pot suposar el desmantellament d'uns drets assolits amb la lluita i l'organització del moviment obrer.

Aquesta ofensiva neoliberal, que pretén socialitzar les pèrdues de la majoria, mitjançant els plans d'ajust i el pagament del deute, es faran a costa dels últims grans pilars del que queda d'estat del benestar. És a dir del desmantellament de la sanitat pública, l'educació, les políti-

ques d'igualtat, l'assistència social, l'atac contra les pensions i la fi del sindicalisme de concertació amb l'eliminació de la negociació dels convenis col·lectius. En aquesta etapa de resistència al tsunami de l'Europa del capital, només ens queda l'autoorganització i la coordinació de les lluites des de la base, des del sindicalisme de classe.

El poder establert mai no ha pogut pair que des de baix es volgués construir un nou món i per això de forma "legal" o il·legal ha actuat amb contundència utilitzant tot el ventall d'aparells repressors de què disposa. Casos flagrants com "els màrtirs de Chicago", els centenars d'obreres cremades a Nova York, els anarquistes Sacco i Vanzetti... A casa nostra, la repressió de la "Revolució del petroli", de les obreres de les Illes com Aurora Picornell, Matilde Landa... o el "Procés de Montjuïc", van recórrer tot Europa, junt a casos de milers

de treballadors i treballadores que van donar el millor per aconseguir unes condicions de vida dignes per a les majories.

Ha passat més d'un segle i mig, les retallades i retrocessos dels drets laborals vénen acompanyats de repressió. Les darreres vagues i els processos de mobilització ho han posat en evidència. La repressió és una eina instrumental al servei del capital per tirar endavant les polítiques d'ajust neoliberal. Tenim molts exemples: la persecució sistemàtica a Diego Cañamero i al SAT; la repressió contra els sindicats de classe i moviments socials; la repressió contra la Primavera Valenciana o la Marxa de la Dignitat; la repressió invisibilitzada contra la dona treballadora; les detencions, persecucions o morts de sindicalistes a Colòmbia, Guatemala, Turquia, Grècia i tants altres casos d'atacs a delegades i delegats sindicals, molts d'ells persones anònimes, que no es pleguen als interessos de les empreses.

Recentment, el passat 7 de gener, a València, vaig ser jutjat acusat d'aldarull d'ordre públic i d'haver ofès la policia el 26 de juliol en acabar una manifestació contra la corrupció. La sentència va ser absolutòria gràcies a la gran mobilització i solidaritat de la societat valenciana. Aquest judici, el segon que em fan, o les acusacions a Katiana Vicens, secretària general de CCOO Illes Balears, responen a l'intent de criminalitzar les protestes socials i intimidar els activistes. No ens enganyem, no són situacions puntuals o aïllades que no ens afecten, són un atac a totes i tots, que responen a una estratègia predefinida del poder, per censurar,

reprimir i, si s'escau, exterminar qualsevol alternativa front el pensament únic. Històricament, no han dubtat en fer callar les veus discrepantes, en eliminar qui ha gosat expressar públicament que un altre món és possible, tot fent servir els instruments que el mateix poder s'ha fet a la mida per mantenir l'ordre establert.

A dia d'avui, la història es repeteix. És per això, que quan emergeixen sindicalistes, sindicats o moviments organitzats des de les bases, que planten cara, que lluiten pels seus drets i plantegen alternatives per aconseguir una societat més justa i igualitària, el poder, emparant-se en un fals

estat de dret, utilitza tot el seu aparell per pressionar, coaccionar i reprimir, per impedir el seu avanç i la seua consolidació.

En moltes ocasions les accions solen ser d'una violència brutal; d'altres, en canvi, són molt més subtils i quasi imperceptibles per a la majoria de la societat, silenciament la seua presència mediàtica o estigmatitzant i marginant els moviments reivindicatius o les seues persones més representatives.

Davant d'aquesta estratègia del capitalisme, un dels reptes del sindicalisme de classe és regenerar el poder sindical a cada empresa i

recuperar les assemblees com a eina de lluita i decisió front a les pràctiques sindicals verticals burocratitzades. A més, cal establir lligams amb altres sectors de la societat amb els quals compartim lluites i objectius, per encetar i coordinar accions directes per defensar-nos de les agressions i per promoure la transformació social.

Cal respondre de forma organitzada, col·lectiva i solidària. Una solidaritat activa necessària per fer front a la repressió que estem patint els que lluitem contra el sistema capitalista i les polítiques neoliberals i que treballem per una democràcia real, a favor de les classes populars de tot el món, per la justícia social i en defensa del moviment obrer i camperol.

I com diu el nostre poeta Vicent Andrés Estellés

No et limites a contemplar aquestes hores que ara vénen,

baixa al carrer i participa.

No podran res davant d'un poble unit, alegre i combatiu ■

Protestes antidemocràtiques i sedició colpista a Veneçuela

Marcos Roitman

L'autor analitza els motius reals que hi ha darrere de les mobilitzacions convocades a Veneçuela, emmarcades en l'estratègia de desestabilització dissenyada per una oposició que es nega a acceptar els resultats de les urnes.

Les mobilitzacions convocades per un sector de l'oposició veneçolana ens obliguen a plantejar-nos fins a quin punt les protestes d'estudiants, empresaris, comerciants i aliats -promogudes per Leopoldo López, María Corina Machado i Antonio Ledezma- responen a un exercici democràtic o, per contra, són part d'un procés desestabilitzador perfectament dissenyat. Un dels arguments recurrents per a atacar el Govern legítim de Nicolás Maduro sosté que Veneçuela és un país segrestat per forces estrangeres, al servei de Cuba. Les mateixes que haurien suprimit la democràcia, promogut la violència policial i instaurat un règim totalitari.

Una de les organitzacions més rellevants en les

protestes, denominada Juventud Activa Venezuela Unida (JAVU), que impulsa la iniciativa "Operación Libertad", va denunciar el passat 22 de febrer que "forces estrangeres han assetjat militarment Veneçuela. Els seus mercenaris ens ataquen d'una manera vil i salvatge. El seu objectiu és esclavitzar-nos". Per això, conclouen que és el seu deure patriòtic "defensar la sobirania de la nació, i expulsar els comunistes cubans que es troben usurpant el Govern i les Forces Armades".

Luis Hernández Navarro -en el seu article de La Jornada titulat "Venezuela: los cachorros de la reacción"- va revelar que JAVU manté estretes relacions i rep finançament del Partit Popular i de l'organització juvenil de

Silvio Berlusconi, així com també de l'Institut Albert Einstein, fundat per Gene Sharp, promotor de les revolucions de colors en països que no són afins a l'OTAN i als EUA. Tal i com Mirialvic Olivares -un dels capitosts- va confessar en assenyalar que "les organitzacions internacionals que ens estan recolzant en aquest moment sempre han anat de la mà amb nosaltres, no solament en qüestions de protesta, sinó en qüestions de formació, i nosaltres amb ells sempre hem anat de la mà. No ens fa vergonya, no ens fa por dir-ho". Igualment a alguns cables de Wikileaks publicats no fa molt, es revela la importància de promoure les manifestacions d'estudiants, joves i actors no formals en la lluita contra el Govern bolivarià, i apel·lar a la seva "puresa i legitimitat".

Sens dubte, són factors que poden encendre l'espurna d'una eventual guerra civil.

La burgesia llatinoamericana i els seus partits polítics han acusat sempre l'esquerra de copar espais i institucions democràtiques per a perforar i destruir el poder constituït. Durant la Guerra freda, la categoria "enemic intern" va ser el pretext per etiquetar marxistes, socialistes i comunistes d'infiltrats, agents de la Unió Soviètica, antipatriotes o espies cubans. Avui, aquests arguments serveixen a l'oposició veneçolana per a generar un rebuig als cooperants o residents cubans i assaltar la seva ambaixada, mentre diuen que Veneçuela és presonera dels germans Castro, que la governen des de L'Havana.

Si feim història, durant el segle XX molts països d'Amèrica Llatina van il·legalitzar els partits de l'esquerra marxista, mentre els acusaven d'elaborar plans per a infiltrar-se en les institucions democràtiques i imposar la dictadura del proletariat. Així, varen cobrar vida les lleis de defensa de la democràcia, conegudes com a "lleis maleïdes". A Amèrica Llatina s'aplicaren sense cap mena de rubor. El seu objectiu era impedir el desenvolupament d'una opció popular i anticapitalista enfront dels governs de les burgesies que depenien políticament, militar, cultural i econòmic dels Estats Units. La dreta va optar per la guerra global, l'estratègia de la por i la repressió. Els comunistes perforaven els valors cristians de la família, la nació i la pàtria. En aquest instant es va recórrer a la tècnica del cop d'estat basat en la doctrina de la seguretat nacional. Els cels es van enfosquir a molts països llatinoamericans.

Avui Veneçuela és víctima d'aquesta doctrina, revitalitzada sota el principi de reversió de processos democràtics, però amb un factor que fa difícil el seu èxit. La República Bolivariana és una de les democràcies més consolidades de la regió. La seva Carta Magna es troba entre les més avançades del món. Té l'estranya virtut de no ser paper mullat. Les seves eleccions són un exemple de transparència, i gaudeixen d'un reconeixement internacional. Serveixi com a dada que l'oposició, en el seu procés de primàries on va sortir elegit Henrique Capriles, va demanar la supervisió del Consell Nacional Electoral (CNE) com a garantia per a evitar el frau electoral. De la mateixa manera, l'exercici de les lli-

bertats civils públiques només té un límit: el respecte a l'ordre constitucional. No hi ha traves per a manifestar-se i sol·licitar la destitució del President o dels càrrecs públics. El referèndum revocatori es contempla en la Constitució de 1999 i ha estat exercit per l'oposició sense cap problema sempre que ho ha demanat.

Aquí comencen els clarsobscurs de les manifestacions convocades per un sector de l'oposició. El seu objectiu no sol·licita la renúncia del President en un referèndum revocatori, ni exigeix canvis en les polítiques de beques, habitatge o salut, ni rebutja

les activitats de les missions populars o demana l'expulsió dels metges cubans que fan feina en els centres hospitalaris i institucions com a part dels acords de cooperació signats entre els dos països. Totes elles opcions legítimes, que es poden o no compartir. La seva intenció és una altra: promoure el sabotatge, tallar l'accés a carrers, bloquejar carreteres o tirar còctels Molotov en centres oficials, i provocar una resposta que els converteixi en víctimes de la violència i de la repressió "chavista". En aquest context, Leopoldo López, Carina Machado i uns altres prefeixen potejar el tauler,

portar el país a la fallida constitucional, creuar la barrera de la democràcia i sacrificar vides humanes per així enderrocar el Govern constitucional. No resulta estrany, per ventura, que de les 28 víctimes mortals algunes ho siguin per trets en el cap, propis de franc tiradors?

Les protestes i mobilitzacions que avui sacsegen Veneçuela no són homologables a les convocades a la resta de països de l'entorn, ni tenen un contingut democràtic. Per contra, criden a la sedició i a la guerra civil. No se semblen gens a les realitzades pels col·lectius polítics, estudiantils, sindicals, dones,

es violen els drets humans, es reprimeix la ciutadania, es coarten els drets de reunió i associació, i s'exerceix brutalitat policial contra la població, amb un rebuig generalitzat de l'opinió pública i amb una gran solidaritat envers les víctimes: Xile, Espanya, Egipte, Pakistan, Colòmbia, Paraguai, Hondures, etc. Resulta significatiu que l'oposició veneçolana i els mitjans de comunicació internacionals publiquin imatges de màxima repressió que pertanyen a algun dels països citats, mentre cerquen complicitat i suports en les seves reivindicacions colpistes.

Sens dubte assistim a una estratègia dual per a fer caure el Govern del president Maduro i revertir una dècada d'avenços democràtics. D'una banda, en el curt termini, la sediciosa i colpista, encapçalada per la dreta més reaccionària; i de l'altra, la que encapçala Henrique Capriles, on es barreja la crida a la desestabilització, al mercat negre, a la por i a la guerra econòmica. Capriles pensa en el llarg termini. Accepta les regles del joc constitucionals -almenys formalment- i reconeix conquestes assolides en àrees com la salut, l'educació, l'habitatge i la legislació laboral. Mentrestant, cerca infringir la unitat de les forces armades, restar suports al Govern i aïllar-lo internacionalment. Capriles entén que un cop d'estat fracassaria, com va succeir l'any 2002. Millor col·lapsar l'economia i provocar el desastre intern del "chavisme". És més prudent i es decanta per la derrota electoral en les següents eleccions presidencials. Però no ens enganyem. Si la primera té èxit, la recolzarà, ja que l'objectiu final és compartit: retornar el poder polític a la plutocràcia. ■

Parlam amb en **Pere Polo**, sobre el conflicte que viu el món educatiu de les Illes Balears des de fa tant temps i d'altres qüestions de l'àmbit social i sindical

Secretaria Ensenyament Públic STEI

Entrevistam en Pere Polo en les dates anteriors al Primer de maig, amb una ciutadania que sembla viure al marge del que aquest dia es commemora, tot i ser treballadores i treballadors...

Molta gent, fins i tot d'entre els que aniran a la manifestació, no sap què significa el Primer de maig, una jornada festiva però també de lluita i de reconeixement de la feina feta en defensa dels drets de la classe treballadora, en record dels fets de Chicago, quan es reclamava una jornada laboral

de vuit hores, entre moltes altres demandes.

Per què creus que hi ha tanta manca de memòria històrica, també en aquestes qüestions?

Pens que ens ha faltat pedagogia, i una formació sindical adequada a l'abast de la majoria de la població. La gent ha de saber els anys de lluita que des dels sindicats s'han viscut, com sorgiren en el seu moment de naixença, i quina feina han pogut fer fins ara, en què vivim uns moments de molta conflictivitat, amb uns retalls duríssims en tots els sentits. També crec que no ajuda a cohesionar la classe treballadora veure la desunió de les organitzacions sindicals quan, de vegades, sembla que cadascú tira pel seu vent.

Les condicions laborals han canviat molt en poc temps.

D'això en som prou conscients?

Hem de tenir molt clar que hem de tornar sortir al carrer, el Primer de maig i els dies que calguin, perquè la ciutadania reclami allò que li han robat, després de molts anys de lluita i sacrifici. En altre temps s'assoliren fites tan importants com la jornada laboral de vuit hores, o un salari digne per als treballadors amb el qual poder viure d'una manera solvent. Avui veim que tot això s'ha perdut, i que es fan contractes en què figura damunt el paper que es fan tres i quatre hores a la setmana, però a efectes pràctics se'n fan moltes més, i el pitjor de tot que no es cobren. L'escriptor Eduardo Galeano deia que els horaris de les jornades laborals dels treballadors d'avui són com aquells rellotges que pintava en Dalí, que es dilataven i podien créixer tant com es volia, sense cap tipus de límit;

però també sense cap tipus de dret.

Quin creus que ha de ser el paper dels sindicats avui dia?

Els sindicats eren, en el moment de néixer, i són avui dia una agrupació de persones que s'ajunten per a defensar els interessos laborals, socials i polítics d'un determinat col·lectiu; a més de dissenyar el model de societat que es vol construir. Amb el pas del temps, des de l'any 1978 fins als nostres dies, hem comès l'error de convertir-nos, els sindicats, els partits polítics i moltes altres organitzacions, en simples gestors. I hem deixat de fer política, de tenir sempre en el nostre full de ruta la cosa pública, la transformació de la societat. Hem de recuperar el sentit de la lluita i de la reivindicació, un fet que també serà difícil, perquè venim d'un temps, no tan llunyà, en què es podien aconseguir coses, com acords de millora per als diferents sectors laborals, sense molta mobilització.

Quins creus que són els motius de la baixa participació de la població en les eleccions, per exemple?

Un primer factor podria ser, com et comentava abans, el

fet d'haver confòs política i gestió. En els inicis de la Transició l'assistència als mitjans dels polítics era massiva, un fet que ara ha canviat per complet. La política s'ha convertit en un espectacle, en una posada en escena buida de contingut, en la qual el candidat o la candidata només està pendent de dir la frase del dia en el moment en què els informatius emeten les seves paraules en directe. Aquest fet, la submissió als mitjans de comunicació de masses, ha buidat de contingut els seus missatges, i això a la gent no li arriba, perquè veu que no xerren del seu dia, dels problemes que ha d'afrontar.

Un altre motiu que consider que és vital és el fet de la manca de participació, el descuit absolut que amb el temps s'ha fet de la pedagogia de la participació, que s'aprenia i es practicava ja a l'escola, en la qual es posaven els fonaments d'una autèntica democràcia. Amb el pas del temps ens hem acomodat i hem descuidat tots aquests aspectes perquè ens ha resultat més còmode. És més complexa si volem escoltar els altres, tenir en compte els seus punts de vista, admetre opinions diferents a la nostra; l'exercici de la democràcia du més feina.

Quina valoració fas de tot el que s'ha viscut en el món educatiu de les Illes Balears al llarg d'aquest curs?

S'ha de reconèixer que fa un temps que ha començat a tenir alguns símptomes de desgast, però en faig un balanç molt positiu de les reivindicacions. La vaga, socialment, s'ha guanyat. Hem tengut el recolzament d'una gran part de la societat: pares, mares, fins i tot batlles del Partit Popular s'han manifestat en contra del Decret de Tractament Integrat de Llengües i de les retallades del nostre sistema educatiu. Ha estat una mobilització sense precedents.

En les mobilitzacions que s'han produït a les Illes, les assemblees de docents han estat un element clau. Cal que els sindicats recuperin el component assembleari?

Sense cap dubte. Els sindicats s'han de revitalitzar, ser més participatius. En els nostres inicis, tots érem assemblearis. Més endavant es va donar el debat de si s'havia de passar a una organització més estructurada, que funcionàs d'una manera més estable. Alguns sindicats optaren per aquest model, mentre que altres, com els STEs, ens hi vàrem oposar.

Hem de tornar a l'essencial. I una peça fonamental, que des de l'STEI sempre hem potenciat, són les assemblees de centre.

Creus que la vaga continua sent una eina de lluita vigent a dia d'avui?

Sí, pens que segueix vigent, però també hem de cercar nous camins. La vaga implica generar un caos, però aquest es pot crear de diferents maneres. Per exemple, amb la protesta al carrer. És una manera d'erosionar i fer pressió damunt els que han de prendre les decisions. Però cal que siguem constants; a vegades som massa fogosos i volem que tot se solucini en un dia, i això no pot ser.

Malgrat les accions que s'han duit a terme, que han estat molt nombroses, i el gran recolzament que el sector educatiu ha tengut, no s'ha aconseguit cap canvi significatiu en les polítiques del Govern de Bauzá. Quins creus que ha estat el motiu?

El Govern de les Illes Balears té instruccions clares per part de Madrid de no cedir. Perquè tot el que ha passat aquí és un experiment de la LOMCE, que també s'aplicarà

a partir del curs que ve per imposició. Som com uns conillets d'Índies: es vol veure fins on aguantarà el professorat. La sensació que tenc és que estam davant un dic i que la paret no es mou. I aquesta immobilitat és la que està generant desgast en el moviment reivindicatiu, tot i que encara confio en poder revertir la situació.

En el seu moment, a l'assemblea d'afiliats de l'STEI del passat 2 de setembre, expressares els teus dubtes en relació a l'èxit d'una vaga indefinida. Per quins motius?

El problema de la vaga indefinida és que genera molt de desgast. Es comença molt bé, però a mesura que avança costa resistir. La meua proposta, i també la de la Comissió Executiva de l'STEI i del seu Consell Plenari d'Ensenyament, era fer una vaga intermitent, amb aturades d'un o dos dies a la setmana; un fet que hagués possibilitat perllongar durant més temps la protesta. Així tot, tres setmanes de vaga indefinida és una fita històrica. El nostre repte ara és com es dóna continuïtat a les mobilitzacions.

No podem perdre de vista que cada cop més la globalització ho acapara tot. En un escenari com l'actual, creus que el sindicalisme ha de ser internacional?

Sempre s'ha de ser internacional, hem de ser solidaris els uns amb els altres. Els dirigents polítics, que representen el poder econòmic, ja es cuiden prou que això no passi. Amb les deslocalitzacions, la classe treballadora, fins i tot d'una mateixa empresa amb distintes filials, competeixen entre ells. Aquest és un gran problema.

Com es poden reforçar els vincles internacionals entre les treballadores i els treballadors?

Ens hem d'ajudar en les diferents lluites que lliuram. Per exemple, des de l'STEI seguim molt de prop les protestes del sector docent a Guatemala, i els hem fet d'altaveu; cosa que ha tengut repercussió en les seves reivindicacions. Fins a les Illes Balears també ens han arribat mostres de solidaritat dels sindicats de l'Amèrica Llatina. Tenim clar que compartim una lluita i un objectiu comú: una educació pública i de qualitat. En el cas de la vaga indefinida que es va dur a terme a les Balears, l'STEI en va fer una difusió internacional que va suposar que tant a l'Amèrica central com a Sudamèrica es conegués el conflicte educatiu de la nostra Comunitat autònoma.

Has conegut els efectes del neoliberalisme i de les polítiques d'austeritat a l'Amèrica Llatina. Quines conseqüències ha tengut el seu impacte?

Sobretot ha suposat més pobresa per a la majoria, i un augment desorbitat de la riquesa a mans de cada vegada menys gent. Amb les privatitzacions que allà s'han fet, els serveis públics i socials han quedat reduïts a la mínima expressió; n'hi ha prou amb comprovar, per exemple, el que ha succeït amb les Aerolíneas Argentinas, o amb la pràctica del "corralito"... Hi ha un documental molt bo que es titula "Memoria del saqueo" que explica molt bé tot el que ha passat, de com s'ha malmès la riquesa d'Argentina, o de com han actuat els bancs; una situació molt semblant del que després hem vist que succeïa a Grècia.

Com vares viure l'esclat de les mobilitzacions el passat mes de setembre?

Com a conseqüència del gran descontent que el sector educatiu vivia des de fa més de dos anys, es va produir el gran esclat de la vaga indefinida. En aquest context, cal recordar que la posada en marxa de l'Assemblea de Docents va néixer dels propis sindicats, perquè es pogués recollir millor l'opinió del professorat i les seves propostes de lluita. Després que l'assemblea d'afiliats de l'STEI va manifestar el seu suport a la vaga indefinida, el passat 2 de setembre, hem anat cos a cos amb la resta de convocants en tot moment, a favor de l'èxit de la vaga, al peu del canó, posant per davant de tot la unitat d'acció.

Com es podria resoldre el conflicte que des de llavors vivim?

Hauriem de ser capaços d'arribar a un gran pacte per l'educació, però no a qualsevol preu. Tot i que és molt difícil que això es pugui produir, en el moment de crisi que en aquests moments patim. A més, també hauriem de tenir en compte què entenem per educació de qualitat cada un dels actors que som cridats a la signatura d'aquest gran acord, que hauria d'estar per damunt de les majories que es donen en el Parlament de les Illes Balears, o del partit que ostenta la presidència del Govern de l'Estat espanyol.

Davant la frustració i el desànim de molta gent que diu que les mobilitzacions no han servit per a res, què els diries?

Que hem aconseguit donar a conèixer arreu del món el conflicte educatiu que

encara patim a les Illes Balears, per culpa d'un Govern autoritari que no vol donar cap passa que faci possible la resolució de les divergències i del profund malestar que viu tota la comunitat educativa. Que no ens podem resignar a baixar els braços i a donar-nos per vençuts.

Havies conegut mai, al llarg de la teua extensa experiència, una Administració amb tan poca voluntat d'escoltar el sector?

No havia topat mai una gent tan intransigent, amb una intenció tan clara i perversa de crear conflictes, amb un únic i malèfic objectiu: fidelitzar el vot d'aquells sectors de l'electorat més hostils a la nostra cultura i a una bona escola pública, laica i en català. El president Bauzá ho va dir clarament a una sessió del Parlament, no és el seu model d'escola, el Partit Popular i la FAES fan feina per un altre tipus d'escola i de centres. Aquests suposats negociadors de la Conselleria han romput tots els canals de comunicació, no han volgut cedir en res, tot ho volen imposar. En tots els altres sectors han reculat en alguna de les seves propostes, en educació ni la més mínima concessió.

Acabam la xerrada amb en Pere Polo sabent que l'estona de conversa que hem mantengut amb ell ens podria ocupar hores i hores, i que hem deixat moltes qüestions d'interès sense tractar. Plana per damunt de tot, la voluntat d'aconseguir que el Govern de José Ramón Bauzá baixi de la seva supèrbia i s'avingui a negociar amb el món educatiu una solució a aquest conflicte que fa tan temps que dura. ■

En memòria de Sebastià Serra

Company, amic, estimat Sebastià... no era encara el moment de partir. Ha estat molt inesperat. Gaudies d'una vida feliç, activa, present, compromesa i donaves més del que rebies. Totes les persones que hem tengut la sort d'estar devora tu, de compartir feina, esplai, lluita, amistat... deim el mateix: parlem del teu tarannà obert, sincer, dialogant, afectuós, de mirada càlida i acollidora; sempre t'hem pogut sentir proper i disposat a escoltar-nos. En aquest món sindical i de lluita constant, sempre trobàvem amb tu la calma que necessitàvem per veure la sortida als problemes i poder continuar endavant.

Record que la primera vegada que parlàrem de la teva incorporació al sindicat va ser després d'una de les Assemblees que férem a finals dels anys 80 a l'Institut Ramon Llull. Tu encara feies feina a l'escola unitària de Banyalbufar. T'implicares en la vida del poble. Hi feres cursos de català per a adults, hi promogueres activitats

culturals... Eres un dels membres actius de l'assemblea i fou poc temps després que entràres a fer feina a l'STEI per millorar les condicions laborals del col·lectiu docent i el sistema educatiu illenc.

Vares ser part de l'equip que a partir de l'any 1988 impulsàrem el creixement del sindicat, primer a tot l'ensenyament públic, privat concertat i universitari. Deu anys després, vares escampar el nostre model sindical més enllà del món educatiu, a la funció pública, a la sanitat i a altres àmbits, que, amb un acord amb la gent de l'STIB, va desembocar l'any 2004 en la consolidació de la Intersindical. Un model sindical socio-polític, assembleari, participatiu, arrelat al territori, defensor de la llengua a tots els àmbits, impulsor dels moviments socials, dels drets de les dones... que treballa colze a colze amb el col·lectiu de treballadors i treballadores de diferents àmbits. Tu fores un pilar en la construcció de la nostra intersindical.

La teva activitat era intensa no només al sindicat, sinó també al partit on militaves i a la teva associació de veïnats, on hi participaves, amb la teva dona i companya de vida, de forma constant, incansable, sempre amb un somriure inesborrable per assolir una societat millor, més justa, lliure i solidària. Conscient de la teva militància política vares saber mantenir la independència sindical en la presa conjunta de decisions, respectant cada àmbit d'actuació on militaves. Aquesta lluita incansable no era cosa d'aquests darrers anys sinó que et venia dels teus anys de joventut en què ja vares ser un lluitador antifranquista i defensor de la democràcia i, per això –també– hagueres de suportar els efectes de la repressió i feres una vaga de fam de 29 dies en defensa dels drets i les llibertats a les acaballes dels anys 70.

A l'actualitat, tot i haver-te jubilat, eres el secretari de la Intersindical i formaves part, des de fa anys, de l'executiva de l'STEI. També eres membre del secretariat d'STEs i de la Confederació

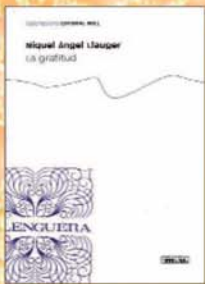
Intersindical. Un nodrit grup de companys de diferents llocs de l'estat arriba avui per acompanyar a la família i als companys de l'STEI. En tots aquests àmbits ets molt valorat per la teva experiència, la teva capacitat d'anàlisi i de propostes estratègiques, la teva capacitat de diàleg i de negociació per arribar a acords. Has sabut mantenir un equilibri perquè mai no hi hagués greus conflictes i perquè les coses es poguessin reconduir, cosa molt ben valorada dins les organitzacions polítiques, socials o sindicals. Has estat redactor dels estatuts del sindicat i de les diferents ponències d'acció sindical que han possibilitat l'acció sindical de la nostra organització any rere any.

Gràcies, Sebastià, per tot el que has fet, per tot el que ens has ensenyat i per tot el mestratge de vida i lluita que ens has deixat. Seràs sempre viu i present entre nosaltres.

Gabriel Caldentey, en representació de l'afiliació de l'STEI ■

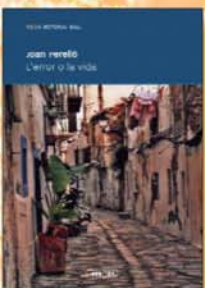
LLIBRES

Llauger, Miquel Àngel (2014)
La gratitud
Palma. Editorial Moll
(Balenguera, 171)

La gratitud són els versos d'un poeta molt conscient del pas del temps, plens d'una serena nostàlgia a tres nivells: els records del passat, la necessitat de copsar el moment i la intuïció de la

melangia futura. Versos d'un home que evoca amb afecte el paradís perdut de la infantesa, els costums antics, el pas de la infància a l'edat adulta, representat per la pèrdua de la innocència que suposa el descobriment sobre els "Reis"; i que assaboreix la vida precisament per ser molt conscient de la fugacitat de l'instant. Versos d'un pare que viu intensament els sentiments que li desperten els fills, cada petit detall, cada nou aprenentatge; que reviu la pròpia infantesa a través dels fills, al mateix temps que el projecten cap al futur. Així, passat, present i futur es fonen en un cant a la vida que traspua gratitud per tot el que li ofereix: l'amor, les emocions, els plaers; perquè, malgrat les pèrdues, "el món està ben fet" i ni la mort no podrà esborrar els moments viscuts.

Perelló, Joan (2013)
L'error o la vida
Palma. Editorial Moll (Raixa, 202)

Poeta de llarga trajectòria, s'estrena amb *L'error o la vida* en el terreny de la narrativa. No hi trobareu els embolics rocambolescos que omplen les pàgines de les novel·les de consum. Les quaranta-cinc peces breus que conformen aquest recull són quadres de

trama narrativa tènue, i d'una textura literària que s'acosta a l'apunt de dietari o a la poesia: l'autor hi cerca el batec de la vida i mira de copsar-lo amb orfebreria de la llengua. A la primera secció, una estació fantasmal esdevé l'espai al·legòric per on deambulen uns éssers humans perplexos o exclosos de la vida, que ja han perdut tots els trens. La segona secció convoca l'ambient de la Mallorca de postguerra, d'un atavisme de vegades melangiós i de vegades brutal. I a la tercera secció hi retrobam els naufragis: el del marginat, el del pas del temps, el de l'artista que no se'n surt. El pinzell de Joan Perelló pinta amb tons d'ombra, però dóna una calidesa especial a l'objecte principal del seu interès: els homes i les dones, aquesta matèria humana perduda per la vida com qui agafa un camí equivocat.

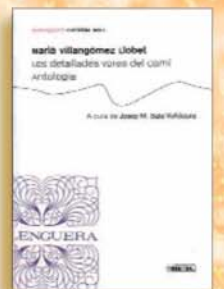
Palau i Camps, Josep M. (2014)
Quinze dies d'excedència
Palma. Editorial Moll (Raixa, 203)

Un cadàver dins un aparcament subterrani i uns misteriosos documents de compravenda posen l'inspector Arbós sobre la pista del cas que sempre ha volgut resoldre: l'assassinat del seu pare just acabada la guerra civil. Però Arbós és conscient que hi ha una gran implicació personal i demana quinze dies d'excedència per investigar i per enfrontar-se als seus propis dimonis: podrà actuar com a policia o com a fill de la víctima?

Villangómez Llobet, Marià (2014)
Les detallades vores del camí. Antologia
A cura de Josep M. Sala-Valldaura
Palma. Editorial Moll (Balenguera, 170)

Malauradament, les novetats literàries tendeixen a arraconar l'obra d'autors que, per la seva mestria, haurien de continuar tenint pes i exercint influència. Amb aquesta antologia volem ajudar que la poesia de Marià Villangómez Llobet no sigui bandejada; el llibre que presentem servirà, sens dubte, per a donar-li nous lectors i un bon nombre d'admiradors. Pensem que Villangómez no és solament el millor poeta d'Eivissa, si més no d'ençà del segle XI i d'Idris ibn-al-Yaman al-Sabini al-Yabisi, sinó un dels autors catalans contemporanis que ha dialogat més i millor amb la natura. I ho ha fet des d'una finor exquisida, qualitat força rara en la poesia de tots els temps.

Moyà, Llorenç (2013)
Gloses d'Un Xafarder
A cura de Miquel Àngel Vidal
Palma, Editorial Moll (Les Illes d'Or, 164)

Les Gloses d'un xafarder són les gloses que Llorenç Moyà va escriure entre setembre de 1977 i octubre de 1981, quan va morir, i que es varen publicar al diari Última Hora sota el pseudònim de "Xafarder". Són, a més d'obres realistes de contingut crític i incisiu, testimoni de l'interès que va tenir al final de la seva vida per la literatura de caire popular i humorístic. Segons Jaume Vidal, les Gloses d'un Xafarder eren "en defensa de la llengua catalana i de la seva unitat, dels valors propis del poble mallorquí, de l'exemple de la nostra història, de la fidelitat als nostres costums i a les nostres tradicions"

